

EUSKARA

Eneritz OLANO IRIARTE

**EUSKARAREN HITZ-ORDENA:
SISTEMA BEREGAINA ALA ERDARAREN
MENPEKOA?**

GBL / TFG 2013

Haur Hezkuntzako Irakasleen Gradua
Grado en Maestro en Educación Infantil

Gradu Bukaerako Lana
Trabajo Fin de Grado

***EUSKARAREN HITZ-ORDENA:
SISTEMA BEREGAINA ALA ERDARAREN
MENPEKOA?***

Eneritz OLANO IRIARTE

GIZA ETA GIZARTE ZIENTZIEN FAKULTATEA
FACULTAD DE CIENCIAS HUMANAS Y SOCIALES

NAFARROAKO UNIBERTSITATE PUBLIKOA
UNIVERSIDAD PÚBLICA DE NAVARRA

Ikaslea / Estudiante

Eneritz OLANO IRIARTE

Izenburua / Título

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoea?

Gradu / Grado

Haur Hezkuntzako Irakasle Gradua / Grado en Maestro en Educación Infantil

Ikastegia / Centro

Giza eta Gizarte Zientzien Fakultatea / Facultad de Ciencias Humanas y Sociales
Nafarroako Unibertsitate Publikoa / Universidad Pública de Navarra

Zuzendaria / Director-a

Patxi SALABERRI ZARATIEGI

Saila / Departamento

Filologia eta Hizkuntzaren Didaktika Saila / Departamento de Filología y Didáctica de la Lengua

Ikasturte akademikoa / Curso académico

2012/2013

Seihilekoa / Semestre

Udaberrikoa / Primavera

Hitzaurrea

2007ko urriaren 29ko 1393/2007 Errege Dekretuak, 2010eko 861/2010 Errege Dekretuak aldatua, Gradu ikasketa ofizialei buruzko bere III. kapituluak hau ezartzen du: “ikasketa horien bukaeran, ikasleek Gradu Amaierako Lan bat egin eta defendatu behar dute [...] Gradu Amaierako Lanak 6 eta 30 kreditu artean edukiko ditu, ikasketa planaren amaieran egin behar da, eta tituluarekin lotutako gaitasunak eskuratu eta ebaluatu behar ditu”.

Nafarroako Unibertsitate Publikoaren Haur Hezkuntzako Irakaslearen Graduak, ANECAk egiaztatutako tituluaren txostenaren arabera, 12 ECTSko edukia dauka. Abenduaren 27ko ECI/3854/2007 Aginduak, Haur Hezkuntzako irakasle lanetan aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizialak egiaztatze baldintzak ezartzen dituenak arautzen du titulu hau; era subsidiarioan, Unibertsitatearen Gobernu Kontseiluak 2013ko martxoaren 12ko bileran onetsitako Gradu Amaierako Lanen arautegia aplikatzen da.

ECI/3854/2007 Aginduaren arabera, Haur Hezkuntzako Irakasle Graduaren ikasketa-plan guztiak hiru modulutan egituratzen dira: lehena, oinarritzko prestakuntzaz arduratzen da, eduki sozio-psiko-pedagogikoak garatzeko; bigarrena, didaktikoa eta diziplinakoa da, eta diziplinen didaktika biltzen du; azkenik, Practicuma daukagu, zeinean graduako ikasleek eskola praktikan lortu behar dituzten gaitasunak deskribatzen baitira. Azken modulu honetan dago Gradu Amaierako Lana, irakaskuntza guztien bidez lortutako gaitasun guztiak islatu behar dituen. Azkenik, ECI/3854/2007 Aginduak gradua lortzeko beharrezkoak diren 240 ECTSak nola banatu behar diren zehazten ez duenez gero, unibertsitateek ahalmena daukate kreditu kopuru bat zehazteko, aukerako irakasgaiak ezarri, gehienetan.

Beraz, ECI/3854/2007 Agindua betez, beharrezkoa da ikasleak, Gradu Amaierako Lanean, erakutsi dezan gaitasunak dituela hiru moduluetan, hots, oinarritzko prestakuntzan, didaktikan eta diziplinan, eta Practicumean, horiek eskatzen baitira Haur Hezkuntzako Irakasle aritzeko gaitzen duten unibertsitateko titulu ofizial guztietan.

Lan honetan, oinarrizko prestakuntzako modulua aurrekarietan eta marko teorikoan garatu da bereziki. Alde batetik, hitzaurrean norbanakoak hizkuntza garatzeko jarraitzen duen bidea zehazten da, hau da, gizakiok hizkuntza jasotzeko prozesuan igarotzen ditugun etapa ezberdinak garatzen dira. Atal horrek beraz, bidea eman digu prozesu horretako etapak aipatu eta azaltzeko, baita komunikazioak duen garrantziaz aritzeko ere. Bestalde, behin lanean murgilduz gero, marko teorikoaz baliatu gara euskararen hitz-ordenaren inguruko ikerketa aurrera eramateko. Euskararen egitura ezagutuko da, hau da, S.O.A egitura. Egitura zehatza izanik ere, ordena librea duena, lanean murgildu heinean ikusiko den moduan. Gizakiak hizkuntza ikasteko jarraitzen duen prozesua eta euskararen hitz-ordena hartuko dira oinarritzat, beraz, haurrek duten hitz egiteko modua ezagutu eta interpretatzeko.

Didaktika eta diziplinako modulua ikusteko bidea esku-hartzeak eman digu. Behin haurren ikaskuntza prozesua ezagutuz gero, euskararen egitura eta egiten dituzten hutsak ikusita, horri erantzuna emateko hainbat jarduera garatu dira. Hau da, didaktikan zehazten da jarduerak prestatzeko jarraitu beharreko bidea. Atal honetan zehazten dira, gainera, esku-hartzeko oso baliagarri diren teknika eta tresna ezberdinak. Baita kontuan hartu beharreko zenbait alderdi ere, ikaskuntza prozesua ez oztopatzen eta esku-hartze prozesua aurrera eramaten lagunduko dutenak.

Practicum moduluak, bestalde, bidea eman digu eskoletan ahozko hizkuntza nola lantzen den ikusteko. Ahozko hizkuntza diogu Haur Hezkuntzan haur askok hizkuntzarekin lehenengo kontaktua izaten dutelako. Kontaktu hori, normalean ahoz gertatzen da, izan ere, idatzizko produkzioarekin aurrerago hasten baitira. Praktikek, aukera eman digute ikasgelan sartu eta haurrak behatzeko, denbora luzez gainera, eta horrek hainbat kasuren garapena ikusteko aukera eman digu. Kasu honetan, haurren ahozko produkzioa ezagutu eta ikertu ahal izan da, lana praktikoa izan da. Hau da, S.O.Aren egitura edo teoria haurrengan nola garatzen den ikusteko, ezinbestekoa da lana modu enpiriko batean egitea. Zehatzago izanik, haurrek darabilten hitz-ordenan jarri da arreta. Atal honek, beraz, aukera ematen digu, haurrek duten hizkuntza ezaguturik eta egiten dituzten hutsak kontuan izanik, hori zuzentze aldera, erantzun bat emateko. Horretarako, jarduera ezberdinak proposatu dira; hauen helburua, bistan da, hitz-ordena modu egokian erabiltzea da.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

Horretaz gain, ECI/3854/2007 Aginduak ezartzen du, Haur Hezkuntzako Gradua amaitzerako, ikasleek gaztelaniazko C1 maila izatea beharrezkoa dela. Hizkuntza gaitasun hori erakusteko asmoz, lan honetako hainbat atal erdaraz egin dira *antecedentes* eta *introducción*, kasu honetan. Baita derrigorrezkoa den laburpena ere.

Laburpena

Hurrengo orrialdeetan euskararen hitz-ordenaren inguruko sakontze lana egin da. Euskarak egitura gramatikal nahiko malgua duela esan daiteke, izan ere, estruktura zehatza baitu. Hala ere, egitura hori alda daitekeela ikusiko da. Aldaketa horiek jatorri edo zio jakin batzuk dituzte, aurrerago aipatuko direnak eta testuinguruarekin lotura zuzena dutenak.

Egitura hori modu teorikoan adibide batzuen laguntzaz aztertuko da lehenik, baina etsenplu praktiko batzuen azterketak, egitura hori eta jasaten dituen aldaketak hobeto ulertzen lagunduko dute.

Praktika hori aurrera eramateko, hamabost umek egindako hainbat esaldi bildu dira, sailkapen ezberdinak egin, eta, aurkitutako hutsak zuzentzea helburu, ariketa edo jarduera ezberdinak proposatzeko.

Lan honen helburu nagusia haurrek euskaraz duten ahozko ekoizpena ezagutu, aztertu eta interpretatzea izan da. Haurrek hizkuntza nola erabiltzen duten eta zer-nolako egitura erabiltzen duten ikustea.

Azterketa hori eginez gero, xedea euskararen erabilera hori hobetu eta egokitzen saiatzea izango da, eta horretan irakasleek duten papera edo rola kontuan izanik, aurrean topatzen duten egoerari zer-nolako erantzuna eman jakin beharko dute.

Giltza-hitzak: Egitura; testuingurua; ahozkotasuna; azterketa; esku-hartzea.

Resumen

En este trabajo se pretende profundizar sobre el orden de las palabras de la lengua vasca. Se puede decir que el orden de palabras en euskera es bastante flexible. Posee un orden canónico que es el más habitual, pero dependiendo de la situación comunicativa ese orden puede ser alterado.

En un principio se va a estudiar la estructura de la lengua anteriormente mencionada de una forma teórica, pero mediante varios ejemplos y de una forma práctica se observarán los diferentes cambios que afronta dicha estructura.

Para llevar a cabo dicha práctica, se ha tenido en cuenta la producción oral de quince niños/as y se han agrupado los resultados con el objetivo de corregir los errores cometidos planteando distintas actividades.

La meta más importante de este trabajo es conocer, examinar e interpretar la producción oral de estos niños. El conocimiento que tienen de esa estructura gramatical y el uso que hacen de ella.

Después de realizar dicha investigación, el objetivo ha sido corregir, y, en la medida de lo posible, mejorar el uso de la lengua mencionada, teniendo en cuenta el papel del profesor/a, ya que su trabajo será saber darle una respuesta al mal uso del idioma que hacen los niños/as.

Palabras clave: Estructura; contexto; oral; investigación; respuesta.

Abstract

The Basque language word-order has been studied in depth in the following lines. We can state that the language has a quite flexible grammar structure; in fact, it has a precise arrangement of words. Nevertheless, we will prove that that organization can be altered. Those changes have certain origins and reasons closely linked to the context.

In spite of the fact that those structures will be exposed through examples in the first place, the examination of some practical samples will enable the comprehension of that organization as well as the variations that occur in it.

In order to conduct this research, productions uttered by fifteen children have been compiled. Starting from the collected data, a range of classifications, some exercises aiming to check on errors or suggestions to perform different activities have been carried through.

The principal goal of this quest is the awareness, analysis and interpretation of oral productions among children in this language, together with the usage of the structure and the language itself.

Providing that study is conducted successfully, the improvement of the practice and its adjustment will be crucial. Bearing the role of the teachers in mind, the skill to give a proper answer to any situation ahead will be fundamental.

Keywords: Structure; context; oral; investigation; answer.

Antecedentes

El lenguaje es imprescindible para la comunicación y hablar es una capacidad de realizar un discurso para conseguir un objetivo específico.

Es necesario pensar e interpretar el mundo para llevar a cabo la comunicación.

Es más, interpretamos el mundo mediante la comunicación y para ello es inevitable pensar. Además, el lenguaje también es imprescindible para pensar.

El lenguaje oral, por lo tanto, tiene un objetivo, es coherente, está estructurado, es correcto, está dirigido al receptor y mantiene la corrección lingüística, morfosintáctica y semántica.

Cada individuo utiliza las funciones con un fin distinto, depende lo que desee lograr con ello. Las funciones son utilizadas para conseguir distintos objetivos. Por todo ello, la siguiente clasificación ayuda mucho al profesor/a a la hora de realizar la planificación de su trabajo. Joan Tough (*apud* Ruiz Bikandi, 2009: 111)

- Situarse uno mismo. Los niños tienen la necesidad de fortalecer y dar a conocer su imagen delante de los demás.
- Guiar. La lengua es muy útil para encaminar o establecer una actividad.
- Contar. Narran diferentes actividades que están situadas en el pasado o en el presente.
- Razonar. Intentar encontrar la relación de un hecho en cuanto a la causa y efecto.
- Anunciar. Hacer saber algo que pueda ocurrir.
- Proyectar. Pensar cada uno sobre las experiencias de otros, ponerse en el lugar del otro.
- Imaginar. Utilizar situaciones y contenidos repletos de imaginación.

Debemos tener en cuenta que todas las funciones mencionadas anteriormente no aparecen todas al mismo tiempo. Algunas de las funciones aparecen antes, y el nivel de dominio sobre ellas es muy distinta depende del niño/a. El desarrollo de cada alumno es distinto y ese es un factor a tener en cuenta.

El proceso de construir la lengua se lleva a cabo en varias etapas. Aprender a utilizar un idioma de una forma adecuada requiere interiorizar los fonemas, palabras y frases. Los niños/as deben aprender a hacer.

A continuación, se van a describir las diferentes fases a superar en el camino de aprender e interiorizar una lengua. Estas fases se dividen en cuatro.:

- La primera es la denominada etapa pre-lingüística (babababa...).
- En la segunda fase, el alumno pretende estar en el modelo más próximo a la de su imagen más cercana como pueden ser sus padres. Esta fase dura entre los cuatro y cinco años de edad del niño/a.
- En la tercera fase, el niño empieza a crear y de la misma forma a cometer errores. Los errores son parte del aprendizaje. Los lingüísticos son mayormente los que se cometen por la influencia del castellano. El niño interpreta las leyes de la lengua, pero a veces se confunde. El alumno pasa de tener solo una funcionalidad a tener varias. La importancia del input disminuye y la de la imaginación aumenta. Este proceso dura aproximadamente entre los cinco y ocho años.
- La última fase hace referencia al uso de la lengua, es decir, el alumno empieza a utilizar la forma de la lengua como los adultos.

1. Etapa pre-lingüística.

A. Desarrollo fonológico.

Esta fase se da cuando el niño/a comienza a articular sonidos. A partir de la segunda semana de vida, el bebe empieza a entender los sonidos que se producen.

A los dos meses, el niño/a diferencia entre los sonidos más familiares y los más desconocidos. A partir del cuarto mes, diferencia el tono, la entonación y el ritmo, entre otros. Entre la primera semana y la sexta semana aparece el llanto y hasta la semana dieciséis no aparecen la alegría o la sonrisa. Al tercer mes de vida y hasta el cuarto el bebe empieza a jugar con la voz con un objetivo. Comienza a repetir sonidos como babababa. En el primer año de vida comienzan a aparecer las primeras combinaciones. Las primeras palabras contienen las letras k y b. B, m, p, es decir, las labiales.

Las primeras palabras son: *txitxi* (carne); *nini* (niño/a); *apapa* (a pasear); *apatxin* (sentarse); *o* (dormir); *pu* (quemarse); *pupu* (hacerse daño) y etc.

Los ejemplos mencionados están relacionados con las necesidades más importantes de los niños/as.

B. Desarrollo pragmático (está relacionado con el uso).

Hasta cumplir los tres meses el bebe intenta relacionarse con la persona mayor que es su referente. Para ello, hace uso de varios recursos como son la risa, el llanto, la mirada o los gestos. El adulto intenta amoldar su conducta a las peticiones del bebe y para ello pone en marcha varios recursos. Cuando tienen entre cuatro y seis meses, el niño/a comienza a participar de una forma más activa y la persona referente le ofrece varios modelos.

Antes de cumplir un año de vida, el bebe pasa a una segunda fase. La fase de la intersubjetividad secundaria. En esta fase, el niño/a interacciona también con los objetos. El bebe lleva a cabo las actividades con personas, objetos... y establece relaciones entre los dos. En este momento, el niño/a encontrara la función comunicativa. Con nueve meses, comenzara a utilizar los gestos. El primer gesto será el de alargar la mano y mirar a la persona referente. El segundo gesto es el indicador en el cual hará los gestos con los dedos, es decir, el niño/a señala. Mediante este gesto sabremos qué es lo que quiere. El juego simbólico comenzará con cumplir el primer año de vida.

0-16 meses:

- Función instrumental: es decir, el niño/a empieza a hacer peticiones.
- Función interactiva: el niño/a quiere obtener respuestas.
- Función personal: aparece la sorpresa, es decir, aparecen los sentimientos.
- Función reguladora: su objetivo es llamar la atención.

9- 13 meses

En esta fase comienzas a ejecutar las funciones. Para ello, sabe construir enunciados. Aparece la función imaginaria, es decir, el juego simbólico. También hace su presencia la función heurística, hace preguntas e imitaciones.

C. Desarrollo semántico (significado de las palabras).

En todos los idiomas se puede apreciar el desarrollo semántico en el primer año de vida, sobre todo al final. Es posible que empiece antes. Al principio lo limita la experiencia del niño/a y está relacionado con lo que sucede en un momento y en un lugar concreto. Más adelante, aparecerán objetos que el bebe no ve, y eso es lo que hace referencia a la función semántica. Luego, empezara a darse cuenta de que no todo son objetos y personas. Después, desde el primer año de vida intenta buscar el significado de la comunicación tanto verbal como no verbal con los adultos.

- Etapa pre-léxica: : entre los diez y veinte meses de vida. Los sonidos no tienen valor conceptual pero si pragmatical. Por ejemplo, producir un sonido haciendo referencia a un objeto. Entre uno y dos años, se producen las primeras emisiones comprensibles de las palabras. Muchas veces ocurrirá que utilicen la misma palabra para hacer referencia a cosas diferentes.
- Etapa léxica: aparecen las primeras 40-50 palabras.
- Etapa semántica: esta fase se lleva a cabo entre el primer y segundo año de vida. El diccionario aumenta de una forma increíble. Además, empiezan a hacer la combinación de dos y más palabras. Establecen unas referencias estables para explicar los objetos o las situaciones, pero el campo semántico que utilizan no viene acorde con el que utiliza el adulto.

2. Etapa lingüística:

A. Desarrollo fonológico.

Utiliza de forma correcta el 80% de los fonemas, es decir, una vez que tiene el fonema interiorizado articula bien los sonidos. Esto ocurre entre los tres y seis años.

Con tres años hace uso de: *ma, ba, pa, ka, t, txa*, etc. Con cuatro: *d, l*, etc. Con seis años comienza a pronuncia la *ts* o la *tz*.

3. Desarrollo pragmático.

Entre los tres y cinco años la comunicación y su uso aumentan. Es decir, el niño sabe para que utiliza la lengua, en que espacios, etc. En esta etapa, se producen varios cambios pragmáticos en cuanto al enunciado y estos muestran las características sociales y discursivas de los niños. En esta fase, comienzan a utilizar la lengua oral.

La función personal, la instrumental, la funcional (expresar los sentimientos...), la función reguladora, la función heurística (preguntas, juegos) y la función interactiva (las respuestas, los saludos, las explicaciones), entre otros.

4. Desarrollo morfológico

Aprender a organizar los componentes de la lengua. La declinación es lo primero que se aprende en euskera.

Lo primero, donde, como, quien, etc. Con veintiún meses, de quien, y más adelante a quien, para quien, de donde, da, dut, etc.

Una vez, analizadas las diferentes fases de aprender e interiorizar la lengua, se pretende dar la merecida importancia a la diferencia entre el habla (modo de hablar) y el lenguaje.

Es muy habitual mezclar estas dos palabras, pero debemos tener en cuenta sus diferencias.

Por un lado, el habla es la expresión de la lengua verbal. El habla hace referencia a la articulación de palabras.

Por otro lado, el lenguaje es un campo más extenso que contiene en su interior la comunicación verbal, no verbal y la escrita.

Aurkibidea

Sarrera

1. Marko teorikoa

1.1. S.O.Aren egitura	1
1.2. S.O.Aren ezaugarriak	1
1.3. S.O.A ordenaren beste adibide batzuk	3
1.4. Zenbait teoriariren ekarpenak	4
1.4.1. Noam Chomsky	4
1.4.2. Rudolf de Rijk	5
1.4.3. Pierre Laffitte	5

2. Alderdi Praktikoa

2.1. Ikasleen ezaugarriak eta laginen sailkapena	7
2.1.1. Hitz ordena	9
-Baiezko perpausa	9
-Ezezko perpausa	10
-Galde perpausa	11
2.1.2. Erdarakadak	11
2.1.3. Joskera. Perpausak	
- Mendeko perpausak	12
2.1.4. Singularraren erabilera	13
2.1.5. Deklinabidea	13
-Kasu marka	14
-Postposizioak	14
-Erakusleak	15
2.2. Laginen interpretazioa	15
2.3. Esku-hartzea gelan	18
2.3.1. Sintaxia lantzeko ariketak	19
-1. Jarduera	19
-2. Jarduera	21
-3. Jarduera	25

2.3.2. Esku hartzeko teknika ezberdinak	27
2.4. Ahozko hizkuntza behaketa bidez lantzeko	29

Metodologia

Ondorioak eta galdera irekiak

Bibliografia

Eranskinak

A. Eranskina I

A. Eranskina II

INTRODUCCIÓN

Como bien es sabido, la presencia del idioma vasco en Navarra no se asemeja a la de Euskadi, y más concretamente a provincias como Gipuzkoa y Bizkaia.

El empleo del euskera es más escaso en varias zonas de Navarra, como es el caso de la comarca de Pamplona, y el número de alumnos que estudia en el modelo D también es más pequeño.

Sin embargo, en este trabajo no se pretenden dar datos ni hablar de los niños escolarizados en el modelo D, pero a pesar de ello, se pretende profundizar con un tema relacionado con a este, es decir, con el euskera.

En las próximas páginas se llevará a cabo un trabajo de investigación que está relacionado con el orden de las palabras en euskera. Para ello, aparte de ahondar en la teoría del orden y su estructura, se van a utilizar varias muestras de frases construidas por niños/as de 4 y 5 años del modelo D, más concretamente, de la escuela pública Mendigoiti situada en el barrio pamplonés de Mendillorri. El objetivo de este trabajo será analizarlas y obtener diferentes conclusiones sobre ello. En este trabajo, se va a tener en cuenta solo el registro oral porque a estas edades (4 y 5 años) los niños todavía no utilizan demasiado el lenguaje escrito; por lo tanto, no se va a indagar sobre el lenguaje escrito.

Como ocurre en todas las investigaciones, después de llevar adelante una investigación y obtener unos resultados, en este caso, mediante la técnica de la observación, el próximo paso será analizar los datos obtenidos para últimamente interpretarlos e intentar corregir los errores cometidos por los alumnos.

Se dice que el euskera es un idioma S.O.V, pero en este trabajo se observará que eso no siempre es así, ya que como en otros ámbitos, es muy importante tener en cuenta el contexto en el que está situado el texto, o la frase producida para entender lo que se quiere decir y darlo por válido o incorrecto.

Además, se debe tener en cuenta que este no va a ser un trabajo teórico. Cogiendo como el base el carácter de investigación que el tema requiere, será un trabajo empírico. Es decir, se analizará el orden de las palabras en euskera, y se podrá profundizar sobre la respuesta que dan los niños de la edad mencionada respecto a este tema.

Para ello, como he dicho anteriormente, se analizarán algunos ejemplos de varios niños producidos en diferentes momentos del día y en cualquier zona del colegio, incluso en días de excursión, como se verá más adelante.

1.1. S.O.Aren egitura

Euskararen hitz-ordena tipikoa S.O.A (Subjektua-Osagarria-Aditza) da ingelesaren moduan, baina munduko beste hainbat hizkuntzen ordena ohikoa ondorengoa da: S.A.O (Subjektua-Aditza- Osagarria) .

Hala ere, euskararen hitz-ordena edota S.O.A delakoa aztertzen hasi aurretik, S.O.A laburdura aztertuko da.

1.2. S.O.A hizkuntzen ezaugarriak

Termino hau hizkuntzalaritzaren tipologian erabiltzen da mintzaira jakin baten sekuentzia ez markatu edo neutroa deskribatzeko.

S.O.A hizkuntzetan postposizioak erabiltzen dira preposizioen ordeaz, erlatibozko perpausak jartzen dituzte izenaren aurretik eta aditz laguntzaileak ekintza markatzen duen aditzaren ondotik jartzen dira.

Ondorengo adibide honetan garbiago ikusiko dugu.

Esaldia	Maialen berandu etorri da.		
Hitzak	Maialen	berandu	etorri da.
Elementuak	Subjektua	Osagarria	Aditza.

Euskararen kasuan, hitz-ordena nahiko malgua dela esan daiteke, izan ere, elkarren aurkakoak diren bi baieztapen daude. Alde batetik, euskarak oinarritzakoa den ordena bat du: Subjektua-Osagarria-Aditza. Bestalde, euskara ordena libreko hizkuntza da, hitz-ordena edo sintagma-ordena librekoa. Hau da, komunikatu nahi denaren arabera hitzen ordena ezberdina izango da. Kasu honetan, perpausari erreparatu baino gehiago, esan nahi den horretan jarri behar da arreta, hots, esaldia testuinguru batean kokatu behar da.

Zenbait hizkuntzatan, perpaus bat osatzen duten hitzen ordenaketa komunikatu nahi denaren arabera da, alegia, helburu komunikatiboetarako erabiltzen dute ordena.

Horren arabera, aditzaren eta osagarriaren kokapena ezberdina izango da.

Beste hizkuntza batzuek, ordea, helburu gramatikalak dituzte gehienbat.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

Eusebio Osak (1990: 15) bere lanean dioen moduan, euskara ordena libreko hizkuntza da. Hizkuntzak bi funtzio nagusi ditu. Alde batetik, pragmatikarena eta bestalde, gramatikarena. Beste hizkuntza batzuek bien arteko oreka erakusten dute. Euskararen kasuan, hitz-ordena gehienbat funtzio pragmatikoa betetzeko erabiltzen da.

Beraz, euskara nahiko hizkuntza librea dela esan daiteke hitz-ordenari dagokionean. Ondoren ikusiko den adibide honetan, hizkuntza librea delako baieztapena garbiago ikusiko da.

Demagun, hainbat osagai osatutako perpausa dugula. Perpaus hori osatzen duten hitzekin “jolas” egingo dugu, ordenaren arabera, esanahi ezberdina dutela ikusteko.

Aditza: ekarri dit

Osagaiak: amak, hamaiketakoa, goizean

- Amak hamaiketakoa goizean ekarri dit.
- Amak goizean hamaiketakoa ekarri dit.
- Amak ekarri dit hamaiketakoa goizean.
- Hamaiketakoa amak goizean ekarri dit.
- Hamaiketakoa ekarri dit amak goizean.
- Goizean amak hamaiketakoa ekarri dit.
- Goizean hamaiketakoa amak ekarri dit.
- Goizean ekarri dit amak hamaiketakoa.
- Ekarri dit amak goizean hamaiketakoa.

Ikusi ahal izan dugun moduan, osagai gutxi horiekin konbinazio ezberdinak egin ditzakegu testuinguruaren eta esan nahi dugunaren arabera.

Eusebio Osa (1990: 19) testu egokitasunaren inguruan mintzatzen da. Topiko-fokuen edo funtzioaren berri egokia emateko, esapidea testuinguruan kokatzea oso garrantzitsua da bere ustez, hau da, gramatikaltasunaz gain, egokitasuna eta testu-egokitasuna lehen mailan jarri behar dira. Komunikazioak duen zeregina hartu behar da oinarritzat.

Testuinguruaren garrantziaz berehala ohartuko gara, aurrerago ikusiko ditugun adibidetan(haurrei bildutako esaldiak) .

Esan dugun bezala, euskararen ordena neutroa S.O.A da. Baina hori horrela izanik ere euskara ordena libreko hizkuntza denez, ordena hori batzuetan aldaturik topatuko dugu, izan ere, euskarak komunikazio estrategiak maiz erabiltzen ditu, eta ondorioz, hitz-ordena hori aldatu egiten da.

Eusebio Osa (1990: 23) dio perpausaren egitura dela eta, ez dela nahikoa topiko-fokuen jokoak hiztunaren intentzioan oinarritzea, eta hiztunari intentzio hori ematen dion komunikazio-ingurua kontuan hartu behar dela, hau da, testuinguruari erreparatu behar zaiola lehenbizi esaldi hori gramatikala ez dela esan aurretik.

1.3. S.O.A ordenaren beste adibide batzuk

Esan bezala beste hizkuntza batzuek, japoniar eta turkiar hizkuntzek esaterako, euskararen antzekotasuna dute hitz-ordenari dagokionean, izan ere, S.O.A hizkuntzak baitira, eta ondorioz, euskarak hainbat ezaugarri partekatzen ditu hizkuntza hauekin. Euskara hizkuntza ergatiboa da, hau da, aditz trantsitiboetarako berariazko markatzailea dauka. Hizkuntza gutxik dute honako ezaugarria, Groenlandiako inuitenak kasu. Hizkuntza ergatiboetan subjektu eta objektuaren arteko bereizketak adierazgarritasunik ez duela uste da.

Jarraian, S.O.A hizkuntzen zenbait adibide ikusiko ditugu:

Holandarra

Esaldia	Wij hebben je geholpen.		
Hitzak	Wij	hebben je	geholpen
Elementuak	Subjektua	Objektua	Aditza
Itzulpena	Guk laguntzen zaitugu.		

Alemaniera

Esaldia	Horst hat einen apfel gegessen.			
Hitzak	Horst	hat	einen apfel	gegessen
Elementuak	Subjektua	Laguntzailea	Objektua	Aditza
Itzulpena	Horstek sagar bat jan du.			

Latina

Esaldia	Servus puellam amat.		
Hitzak	Servus	puellam	amat
Elementuak	Subjektua	Objektua	Aditza
Itzulpena	Morroiak(zerbitzariak) neska maite du.		

1.4. Zenbait teoriariren ekarpenak

Hizkuntza gramatikalaren, euskararen edota euskararen hitz-ordenaren egituraren inguruan hainbat teoriarari aritu dira ikerkuntza lanetan. Noam Chomsky euskararen inguruan aritu ez bada ere, hizkuntzaren eta honen garapenaren zenbait ekarpen interesgarri egin ditu. Rudolf De Rijken eta Pierre Laffitte, berriz, euskararen inguruan aritu ziren.

1.4.1. Noam Chomsky

Filosofo eta zientzialari izateaz gain, hizkuntzalari estatu batuarra da. Chomsky-k gizabanakoak hizkuntzaz jabetzeko jorratzen duen bidearen inguruko teoria berri bat aurkeztu zuen, hizkuntzaren egitura eta oinarriari azalpena bilatu nahirik. Autore honek ikuspegi innatista du, hau da, gizakiak jaiotzetik du hizkuntzarako gaitasuna. Bere ustez, hizkuntza gizakiaren burmuinean dagoen ezinbesteko ezaugarria da.

Noam Chomskyk estrukturalistei aurre egin zien hizkuntza guztietan egitura unibertsalak zeudela argudiatuz. Hizkuntzaren azterketaren bidez, adimenaren lana aztertu nahi izan zuen, eta estrukturalistek baztertutako teoria mentalistari garrantzia eman zion. Bere helburu nagusia hizkuntzaren ezagupen inkontzientea aurkitzea zen, esaldi kopuru amaigabea oinarri izanik.

1970. urteaz gero, hizkuntzalaritza sortzaileak sintaxiaren eta semantikaren arteko harremanak aztertu ditu, batez ere.

1.4.2. *Rudolf de Rijk*

Hizkuntzalari holandar honek Euskal Herriarekiko eta euskal hizkuntzarekiko izan duen harremana oso sakona eta estua izan da. Donostian izan zuen lehenengo harremana euskararekin, eta orduz gero harreman handia izan zuen gure hizkuntzarekin, 2003an hil zen arte.

Bera izan da euskal ergatiboaren inguruan egin den lan mardulenaren egilea, 1998. urtean argitaratu zena, *Studies in Basque Syntax: Relative Clauses* (1972) izenburupean. Hala ere, bere lanik nabarmenena euskara batuaren ingurukoa izan zen *Standard Basque: A Progressive Grammar* (2007) izeneko.

Horretaz gain, euskal sintaxi eta fonologiari buruzko hainbat lan aipagarri egin zituen, besteak beste, “Is Basque an SOV language?” (1969); “Vowel Interaction in Biscayan Basque” (1998); “Relative Clauses in Basque: a Guided Tour” (1990) eta “Partitive Assignment in Basque” (1972).

Bere lan hauetan, hainbat gai jorratzen ditu: euskal sintagmen hurrenkera perpausean; erlatiboak, partitiboak estaltzen dituen egiturak eta abar. Hizkuntzalari hau atzerriarra izanik ere, badaki zertaz ari den, euskal literaturaren ezagutza zabala zuen, izan ere, arrazoiak ongi argudiatzen baitzituen.

1.4.3. *Pierre Laffitte*

Euskarazko idazle, kritiko eta etnografo baionarra zen. Hizkuntzaren indartze eta euskal literaturaren iraganaren azterketan aitzindarietako bat da.

Hainbat argitalpen sortu eta zuzendu zituen. Horretaz gain, euskararen tradizio kulturala eta herrikoia aztertu zituen.

Autore honek, euskal perpausa aztertzeke garaian, bere ustez; euskara, atzizkiek ezaugarritzen dute bereziki. Atzizkiek, esaldiaren ordena libreki aldatzeko aukera ematen dute, esanahia aldatu gabe. Esaterako: Paulok Pierres maite du; Paulok maite du Pierres; Pierres Paulok maite du eta abar.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

Pierre Laffittek ez ditu bereizten funtzio gramatikala eta funtzio komunikatiboa. Beraz, testuingurua kontuan hartzen bada, teorialari honen ustez, osagai guzti horiek osatutako esaldiek esanahi berdina izango dute. Hau da, bere iritziz, esaldi bat osatzen duten osagaiek kokapen ezberdina izanik ere, esanahi berdina izango dute beti.

2. ALDERDI PRAKTIKOA

Jarraian, azkeneko praktiketari hurrek egindako zenbait esaldi bildu, sailkatu eta aztertuko dira, bai hitz-ordenaren inguruan eta baita euskal gramatikaren inguruan. Lagin hauek interpretatu ondoren, ondorioak atera ditut.

Praktikak Mendillorri dagoen Mendigoiti ikastetxe publikoan egin ditut, lehen aipatu dudana bezala. Bertan hiru gela daude haur hezkuntzan, bat maila bakoitzean. Nire kasuan, 4 urteko gelan egotea egokitu zait azterketa hau egiten. Aipatzekoa da, bestalde, gela honetan badaudela 5 urte bete dituztenak, hau da, urte hasieran jaiotakoak, eta baita 4 urte bete berri dituztenak ere, hau da, kasu batzuetan ia urtebeteko aldea dago, eta noski, hori nabaritu egiten da.

2.1. Ikasleen ezaugarriak eta laginen sailkapena

Egin berri ditudan praktiketari hurrek egindako hainbat esaldi bildu ditut hainbat taulatan. Taula horiek ezaugarri gramatikal ezberdinen arabera daude multzokaturik. Taula horietan, esaldi okerrak, testuingurua eta oker dauden esaldiak zuzendurik sailkatu dira zutabe ezberdinetan. Zenbait kasutan, gainera, eta beharrezkoa iduri zaidalako, hurrek egindako hutsen azalpena egin dut. Hala ere, esaldi horien interpretazioa aurrerago egingo da.

Beste alde batetik, zenbait esaldi ezin ditugu txartzat eman testuingurua kontuan hartu gabe; beraz, testuinguruan eta hiztunak komunikatu nahi duenean jarriko dugu gure arreta esaten duena ondo edo gaizki dagoen epaitzeko.

Haur bakoitzaren ezaugarriak, ikerketa egiteko eta ondorioak ateratzeko baliagarriak izango direlakoan, kontuan izango ditugu. Hau da, gurasoen jatorriak hurren hizkuntza eragina ote duen ikusten saiatuko gara.

Horretarako, haur bakoitzari zenbaki bat emango diogu, haren izena gordetzeko.

1. Ikaslea: Ama hizkuntza gaztelania badu ere, aita euskalduna da eta euskaraz hitz egiten dio etxean. Hala ere, euskara ez da hizkuntza nagusia bere etxean ama andaluziarra delako. Haurrak asko eta nahiko ongi hitz egiten du euskaraz. Askok hitz egiteak lagundu egiten dio hizkuntza azkarrago ikasi eta barneratzen.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

2. Ikaslea: Ama hizkuntza gaztelania da, eta bere etxean ez da euskaraz hitz egiten. Hala ere, oso ume azkarra da.
3. Ikaslea: Etxean ez du euskararik hitz egiten eta noski, bere ama hizkuntza ez da euskara. Hala ere, ama euskara ikasten ari da, eta bere semearekin hitz egiten saiatzen da.
4. Ikaslea: Etxean erdaraz hitz egiten du, eta eskolan saiatzen da euskaraz hitz egiten.
5. Ikaslea: Aita euskalduna du eta nabari zaio. Esaldi nahiko luzeak egiten ditu, baina hala ere erdarara jotzeko joera handi xamarra dauka.
6. Ikaslea: Aita euskalduna da eta etxean euskaraz hitz egiten du. Hala ere, lagunekin erdaraz hitz egiteko ohitura handia dauka.
7. Ikaslea: Etxean ez du euskaraz hitz egiteko aukerarik. Hala ere, anai-arreba zaharragoak ditu eta haiekin euskaraz hitz egiteko aukera dauka. Haur oso saiatua da, eta arazoak baditu ere, beti euskaraz hitz egiten saiatzen da.
8. Ikaslea: Etxean erdaraz hitz egiten du, eta eskolan asko kostatzen zaio euskaraz aritzea, etengabe arreta deitu behar zaio euskaraz hitz egin dezan.
9. Ikaslea: Etxean ez du euskaraz hitz egiten eta gainera haur oso lotsatia denez oso gutxi hitz egiten du. Asko kostatzen zaio esaldi bat esatea, eta askotan hitz bakar bat esaten du, eta testuinguruaren arabera jakin daiteke esan nahi duena.
10. Ikaslea: Ama euskalduna da eta aita berriz, amerikarra. Etxean ez du erdaraz hitz egiten, eta euskaraz nahiko ongi moldatzen da.
11. Ikaslea: Aita euskalduna da, baina oso gutxi hitz egiten du besteen aurrean.
12. Ikaslea: Ama euskalduna da eta euskara maila nahiko ona dauka. Hala ere, lagunen erdaraz hitz egiteko joerak bera ere erdaraz hitz egitera bultzatzen du.
13. Ikaslea: Etxean ez du euskaraz hitz egiten eta klasean gutxi hitz egiten du bere lagunekin ez bada. Hala ere, azkenaldian gehiago hitz egiten hasi da.
14. Ikaslea: Etxean ez du euskaraz hitz egiten, eta klasean saiatzen da.
15. Ikaslea: Ama errusiarra eta aita euskalduna ditu. Nahiko lotsatia da, eta ondorioz, ez du asko hitz egiten.

Sailkapena

Sailkapen ezberdinak egingo ditugu, eta esaldi horien hainbat adibide errepikatu egin daitezke. Izan ere, esaldi batek gramatikalki huts bat baino gehiago izan ditzake eta nola ez, horien azterketa interesgarri suerta daiteke gure ikerketarako.

2.1.1 Hitz-ordena

Gaia oinarritzat hartuta, lehenengo sailkapena hitz-ordenaren inguruan burutuko da.

Hiru sailkapen mota egingo dira hitz ordena multzoaren barruan. Perpaus mota ezberdinak bereiziko ditugu: baiezekoak, ezezekoak eta galde perpausak.

Hitz-ordena kontzeptua, beraz, oinarritzat hartuko dugu, eta aditzaren kokapenari eta esaldiaren ordenari erreparatuko diegu, testuinguruaz ahaztu gabe, noski.

1. Taula: Baiezko perpausak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
12	Nire ahizpa eta ni esnatu gara ordu misman.	Klaseko lehenengo orduan, kolektiba aurretik. Noiz esnatu zarete zure ahizpa eta zu?	Nire ahizpa eta ni ordu berean esnatu gara.
3	Nik daukat Osasunakoa.	Kolektiban. Zuk zein taldetako kamiseta daukazu?	Nik Osasunakoa daukat.
4	Eman zuen krema solekoa.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Eguzkitako krema eman zuen.
10	Behar dut hartu hori.	Marrazketa txokoa, haurrak guraizeak hartu nahi ditu.	Hori hartu behar dut.
6	Mikel empujatu niri.	Jolas garaian, haurrak harrapaketetan jolasten.	Mikelek bultzatu egin nau.
14	Jolastu dut Mikelekin futbolean.	Jolas garaitik bueltan.	Mikelekin futbolean jolastu dut.
2	Azkena apirilaren eguna.	Errutinetan. Zein egun da gaur?	Apirileko azkeneko eguna.
2	Ikusi dut Eneritz autobusa.	Kolektiban. Nor ikusi duzu goizean?	Eneritz ikusi dut autobusean.
5	Nire abuela deitzen da Asun.	Irakaslea ipuin bat kontatzen ari denean, haurrak izena ezagun du eta eta aipatu egiten du.	Nire amonak Asun izena du.
5	Nik daukat zazpi prima.	Kolektiban, familiari buruz hizketan.	Nik zazpi lehengusina ditut.
7	Da itsasontzia zergatik dauka bandera.	Kolektiban, aurreko egunean tailerretan egindakoa azaltzen.	Itsasontzia da bandera duelako.
8	Ni bizi dut Erripagainan.	Kolektiban, bakoitzaren herria aipatzen.	Ni Erripagañan bizi naiz.
3	Ni joan nintzen egun batean zirkora.	Asteburuan egindakoa kontatzen. Zer egin duzu asteburu honetan?	Ni egun batean zirkora joan nintzen.
6	Atzo joan genuen eskursiora.	Txangoan egindakoa kontatzen.	Atzo txango batera joan ginen.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

7	Daude uran monedak, dineroak.	Txangoan.	Uretan txanponak daude.
14	Nik daukat bost urte.	Kolektiban.	Nik bost urte ditut.
10	Nire aita da amerikano.	Kolektiban, bakoitzaren herria aipatzen.	Nire aita amerikarra da.
8	Zegoen mariposa bat.	Txangoan egindakoa kontatzen.	Tximeleta bat zegoen.
10	Ura behar dugu bota.	Nola zaintzen dira loreak?	Ura bota behar dugu.
2	Ni bezala hauek daukat.	Kolektiban.	Nik hauek bezalakoak ditut.
6	Nik andatu Noain asko.	Zer egin genuen atzo Noainen?	Ni Noainen asko ibili nintzen.
15	Nahi dut margotu lore bat.	Marrazketa txokoan.	Lore bat margotu nahi dut.
2	Ikusi diot Juana Mariri.	Kolektiban, goizean egindakoa kontatzen.	Juana Mari ikusi dut.
7	Eske da oso difizil moztu.	Marrazketa txokoan, beste hurrekin hizketan.	Moztea oso zaila da.
1	Asier kaitu da anilak.	Jolas garaian, haurra irakasleari gerturatzen zaio gertatutakoa kontatzera.	Asier aniletatik erori da.
6	Ni bizi naiz hor.	Txangoan.	Ni hor bizi naiz.

2. Taula: Ezezko perpausak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
6	Mikel ez egin du pisa.	Komunean.	Mikelek ez du pixa egin.
9	Esan du Arantxak ke berdin du mantala ez daukat.	Tailerretan. Zergatik ez daukazu mantala?	Arantxak esan dit berdin duela mantala ez badaukat.
13	Ez nahi dut jantokira.	Goizeko lehenengo orduan, kolektiba aurretik.	Ez dut jantokira joan nahi.
15	Nahi dut margotu lore bat.	Marrazketa txokoan.	Lore bat margotu nahi dut.
9	Ez badakit.	Idazketa txokoan, besteen izenak idazten ari direnean.	Ez dakit.
6	Ez egiten du ni kaso.	Jolas garaian, haur batek irakasleak esandakoari kasurik egiten ez dionean.	Ez du kasurik egiten.
8	Ez nahi dut idatzi gehiago.	Idazketa txokoan.	Ez dut gehiago idatzi nahi.
5	Irunek ez utzi Anerena.	Txokoetan.	Irunek ez dit Anerena utzi.
14	Egoi ez utzi jolasten.	Jolas garaian, futbolean jolasten.	Egoiek ez dit jolasten utzi.
1	Asier kaitu da anilak.	Jolas garaian.	Asier aniletatik erori da.
8	Ane ez etorri da.	Kolektiban, goizean.	Ane ez da etorri.
14	Nik ez nekatuta nago.	Kolektiban, goizean. Nor dago nekatuta?	Ni ez nago nekatuta.
11	Mireia ez joan da komuna.	Komunean.	Mireia ez da komunera joan
8	Ez margotu nahi dut.	Marrazketa txokoetan, haurra nekaturik dago.	Ez dut gehiago margotu nahi.
13	Ez nahi dut kitatu txaketa.	Kolektiban, goizean. Haurrak jertseak kentzen hasten dira.	Ez dut jaka kendu nahi.

3. Taula: Galde perpausak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
7	Zergatik idatzi duzu arkatzez? Zergatik konfunditu borratu	Idazketa txokoan. Haurrak errotulagailua hartu aurretik, arkatzez errepasatzen du.	Zergatik idatzi duzu arkatzez? Okertuz gero ezabatu ahal izateko.
7	Hori marroia?	Kolektiban, aurreko egunean tailerretan egindakoa azaltzen.	Barku marroi hori?
7	Gaur noren da urtebetetzea?	Kolektiban, egunero egin behar duten galdera.	Noren urtebetetzea da gaur?
1	Egin duzue zertarako? Jartzeko itsasoan.	Haurrak eraikuntza txokoan zeudela, haurreko batek lagunek egin dutena ikustean, zertarako egin duten galdetzen die.	Zertarako egin duzue? Itsasoan jartzeko.
10	Zergatik euria egiten ari du?	Kolektiban, goizero egiten duten galderan.	Zergatik ari du euria?
5	Norekin gaur etorri zara?	Kolektiban, egunero egiten duten galderan.	Gaur norekin etorri zara?
12	Nahi duzu etorri nirekin?	Txokoetan, ikasle bat komunera doa eta beste bati proposatzen dio bera laguntzeko.	Nirekin etorri nahi duzu?

2.1.2. Erdarakadak

Erdarakadak egitea ere oso ohikoa da haur txiki hauengan. Izan ere, haur bakoitzaren ezaugarriak ezagutzearekin batera ikusi dugu kasu gehienetan beren ama hizkuntza ez dela euskara. Hau da, haurrek etxean entzuten duten eta mintzatzen diren lehen hizkuntza ez dela euskara. Hori dela eta, hiztegia ez da oso aberatsa izaten, eta ondorioz, eurek barneratuta duten hiztegiari jotzen dute, hots, erdarazkoa erabiltzen dute.

4. Taula: Erdarakadak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
12	Nire ahizpa eta ni esnatu gara ordu misman.	Klaseko lehenengo orduan. Kolektiba aurretik	Nire ahizpa eta ni ordu berean esnatu gara.
4	Eman zuen krema solekoa.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Eguzkitako krema eman zuen.
1	Nora joan dira? Trabajatzera	Zer egin duzu asteburu honetan?	Nora joan dira? Lanera.
6	Mikel empujatu niri.	Jolas garaian, haurrak harrapaketan jolasten.	Mikelek bultzatu egin nau.
9	Esan du Arantxak ke berdin du mantala ez daukat.	Tailerretan. Zergatik ez daukazu mantala?	Arantxak esan dit berdin duela mantala ez badaukat.
6	Mendian joan naiz eta zegoen "kaballitoak"	Zer egin duzu asteburu honetan?	Mendira joan nintzen eta zalditxoak zeuden.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

1	Peskatu nuen arraina baina ez zuen pikatu. Orion peskatzera.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Arraina arrantzatu nuen baina ez zuen amua irentsi. Oriora joan nintzen arrantzan egitera.
3	Ni daukat primo bat ke da txiki txikia.	Kolektiban, familiaren inguruan hizketan.	Nik txikia den lehengusu bat daukat.
5	Nire abuela deitzen da Asun.	Irakaslea ipuin bat kontatzen ari denean, haurrak izena ezagun du eta eta aipatu egiten du.	Nire amonak Asun izena du.
5	Nik daukat zazpi prima.	Kolektiban, familiari buruz hizketan.	Nik zazpi lehengusina ditut.
7	Daude uran monedak, dineroak.	Txangoan.	Uretan txanponak daude.
10	Nire aita da amerikano.	Kolektiban, bakoitzaren herria aipatzen.	Nire aita amerikarra da.
8	Zegoen mariposa bat.	Txangoan egindakoa kontatzen.	Tximeleta bat zegoen.
6	Nik andatu_Noain asko.	Zer egin zenuen atzo Noainen?	Ni Noainen asko ibili nintzen.
6	Ez egiten du ni kaso.	Jolas garaian, haur batek irakasleak esandakoari kasurik egiten ez dionean.	Ez du kasurik egiten.
8	Kansatu naiz.	Idazketa txokoan.	Nekatuta nago.
7	Eske da oso difizil moztu.	Marrazketa txokoan.	Moztea oso zaila da.
1	Asier kaitu da anilak.	Jolas garaian, haurra irakasleari gerturatzen zaio gertatutakoa kontatzera.	Asier aniletatik erori da.

2.1.3. Joskera

5. Taula: Mendeko perpausak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN	MOTA
7	Si ez da isiltzen, Begoña hasarretuko da.	Kolektiban, haur bat hitz egiten ari da irakaslearen baimenik gabe.	Isiltzen ez bada, Begoña haserretu egingo da.	Baldintzazkoa
9	Esan du Arantxak ke berdin du mantala ez daukat.	Tailerretan. Zergatik ez daukazu mantala?	Arantxak esan dit berdin duela mantala ez badaukatu.	Konpletiboa
6	Mendian joan naiz eta zegoen "kaballitoak"	Zer egin duzu asteburu honetan?	Mendira joan nintzen eta zalditxoak zeuden.	Denborazkoa
6	Joan zinen pistinara eta joan nintzen aita eta nire anaia. Eta ama eta Nora ez zeren zegoen gaixorik.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Igerilekura joan nintzen aitarekin eta anaiarekin. Ama eta Nora ez ziren etorri gaixorik zeudelako.	Emendiozko juntadura (eta)
7	Si kontatzen dizugu, hasarretuko zara.	Kolektiban.	Kontatzen badizugu, haserretu egingo zara.	Baldintzazkoa

9	Amatxo esan dit ez inporta du ez daukat hamaiketako.	Kolektiban, goizean.	Amatxok hamaiketako ez ekartzeak ez duela inporta esan dit.	Konpletiboa
---	--	----------------------	---	-------------

2.1.4. Singularraren erabilera

6. Taula: Singularraren erabilera

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
6	Mendian joan naiz eta zegoen "kaballitoak"	Zer egin duzu asteburu honetan?	Mendira joan nintzen eta zalditxoak zeuden.
6	Joan zinen pistinara eta joan nintzen aita eta nire anaia. Eta ama eta Nora ez zeren zegoen gaixorik.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Igerilekura joan nintzen aitarekin eta anaiarekin. Ama eta Nora ez ziren etorri gaixorik zeudelako.
5	Nik daukat zazpi prima	Kolektiban, familiari buruz hizketan.	Nik zazpi lehengusina ditut.
14	Nik daukat bost urte.	Kolektiban	Nik bost urte ditut.
8	Loreak gustatzen zait.	Zer gustatu zitzaizun atzo gehien? (Txangoa)	Loreak gustatzen zaizkit.
2	Ni bezala hauek daukat.	Kolektiban, bi haurrek oinetako berdinak dituzte.	Nik hauek bezalakoak ditut.

2.1.5. Deklinabidea

Deklinabidearen multzo honen barruan deklinabidea modu orokorrean ikusiko bada ere, sailkapen honetan kasu marka, postposizioak eta erakusleen adibideak ere ikusi ahal izango dira.

7. Taula: Deklinabidea

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN	AZALPENA
7	Zergatik idatzi duzu arkatzez? Zergatik konfunditu borratu.	Idazketa txokoan. Haurrak errotulagailua hartu aurretik, arkatzez errebasatzen du.	Zergatik idatzi duzu arkatzez? Okertu ez gero ezabatu ahal izateko.	
1	Peskatu nuen arraina baina ez zuen pikatu. Orion peskatzera.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Arraina arrantzatu nuen baina ez zuen amua irentsi. Oriora joan nintzen arrantzan egitera.	Deklinabidea modu egokian erabiltzen du (peskatzeRA) baina ez daki hitzen euskarazko adiera zuzena.
2	Azkena apirilaren eguna.	Errutinetan. Zein egun da gaur?	Apirileko azkeneko eguna.	
9	Atzo joan genuen eskursiora.	Kolektiban. Zer egin genuen atzo Noainen?	Atzo txango batera joan ginen.	Ongi deklinatzen du baina ez daki hitzen euskarazko adiera.
6	Nik andatu Noain asko.	Kolektiban. Zer egin genuen atzo Noainen?	Ni Noainen asko ibili nintzen.	

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekkoa?

8. Taula: Kasu marka: Absolutiboa (Nor)/ Ergatiboa (Nork)/ Datiboa (Nori).

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN	AZALPENA
6	Mikel ez egin du pisa.	Komunean.	Mikelek ez du pisa egin.	Absolutiboa erabiltzen du (Nor), ergatiboaren ordezt (Nork).
6	Mikel empujatu niri.	Jolas garaian, haurrak harrapaketetan jolasten.	Mikelek bultzatu egin nau.	Absolutiboa erabiltzen du (Nor), ergatiboaren ordezt (Nork). Datiboa(niri) absolutiboa(nau) ordezt erabiltzen du.
15	Ni parkean jolastu dut.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Nik parkean jolastu dut.	Absolutiboa erabiltzen du (Nor), ergatiboaren ordezt (Nork).
3	Ni daukat primo bat ke da txiki txikia.	Kolektiban, familiaren inguruan hizketan.	Nik txikia den lehengusu bat daukat.	Absolutiboa erabiltzen du (Nor), ergatiboaren ordezt (Nork).
8	Ni bizi dut Erripagañan.	Kolektiban.	Ni Erripagañan bizi naiz.	Ergatiboa(dut) erabiltzen du, absolutiboaren ordezt(naiz).
9	Atzo joan genuen eskursiora.	Zer egin zenuen atzo Noainen?	Atzo txango batera joan ginen.	Aditz sailak nahasten ditu. Ginen(Nor) ordezt, genuen (Nor-Nork) erabiltzen du.
6	Nik andatu Noain asko.	Zer egin zenuen atzo Noainen?	Ni Noainen asko ibili nintzen.	Ergatiboa erabiltzen du (nik), absolutiboaren ordezt (ni).
5	Irune ez utzi Anerena.	Txokoetan.	Irunek ez dit Anerena utzi.	Absolutiboa erabiltzen du (Nor), ergatiboaren ordezt (Nork).
2	Ikusi diot Juana Mariri.	Kolektiban, goizen egindakoa kontatzen.	Juana Mari ikusi dut.	Datiboa erabiltzen du (Juana Mariri), Absolutiboaren ordezt (Juana Mari)

9. Taula: Postposizioak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN	MOTA
2	Ikusi dut Eneritz autobusa.	Kolektiban. Nor ikusi duzu goizean?	Eneritz ikusi dut autobusean.	Inesiboa (Non)
6	Mendian joan naiz eta zegoen “kaballitoak”	Zer egin duzu asteburu honetan?	Mendira joan nintzen eta zalditxoak zeuden.	Adlatiboa(Nora)
1	Peskatu nuen arraina baina ez zuen pikatu. Orion peskatzera.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Arraina arrantzatu nuen baina ez zuen amua irentsi. Oriora joan nintzen arrantzan egitera.	Adlatiboa (Nora)
6	Joan zinen pistinara eta joan nintzen aita eta nire anaia. Eta ama eta Nora ez zeren zegoen gaixorik.	Zer egin duzu asteburu honetan?	Igerilekura joan nintzen aitarekin eta anaiarekin. Ama eta Nora ez ziren etorri gaixorik zeudelako.	Soziatiboa (Norekin)
1	Asier kaitu da anilak.	Jolas garaian, haurra irakasleari gerturatzen zaio gertatutakoa kontatzera.	Asier aniletatik erori da.	Ablatiboa (Nondik)
15	Mireia ez joan da komuna.	Jolas garaia irten aurretik.	Mireia ez da komunera joan.	Adlatiboa(Nora)
5	Noain bizi dut ni.	Kolektiban. Aurreko egunean Noaingo parkean egindakoa kontatzen.	Ni Noainen bizi naiz.	Inesiboa (Non)

10. Taula: Erakusleak

IKASLEA	OKER	TESTUINGURUA	ZUZEN
10	Behar dut hartu hori	Txokoetan.	Hori hartu behar dut.
7	Hori marroia?	Kolektiban.	Barku marroi hori?
4	Hori mutila da nire anaia.	Txangora joan aurretik, eskolatik irteten.	Mutil hori nire anaia da.

2.2. Laginen interpretazioa

Hitz-ordenaz ari garenean, izen sintagma eta perpausaren barneko ordena hartzen dugu kontuan. Esan dugun moduan, euskararen hitz-ordena nahiko librea da, testuinguruaren arabera aldatu egin daiteke. Beraz, gramatikalki ongi ala gaizki dagoen esan ahal izateko testuinguruari arreta jartzea oso beharrezkoa da. Hitz-ordena librea izatearen bi arrazoi nagusiak honakoak dira: alde batetik, osagaien zeregin gramatikala ez duela tokiak markatzen eta bestalde, eginkizun edota funtzio horiei ez dagokiela aldatu ezin den toki finkorik.

Adibide honetan ikus dezakegu perpausaren osagaiak berdinak izanik ere, hitzen ordena aldatuz, perpausaren esanahia nola aldatzen den, eta beraz, testuinguruari erreparatu behar diogula esaldia ontzat edo txartzat emateko.

Aditza: Ikusi dut

Osagaiak: Eneritz, autobusean

Eneritz autobusean ikusi dut. (Nor ikusi duzu autobusean?)

Autobusean Eneritz ikusi dut. (Non ikusi duzu Eneritz?)

Haur honentzat, esaldia egiten duenean, garrantzitsuena autobusean NOR ikusi duen esatea da, baina ikus daitekeen moduan, hitz-ordena ez du modu egokian erabiltzen.

Erdarakaden kasuetan, sailkapenetan jaso ditugun adibide ezberdinetan garbi ikusi ahal izan dugu haurrek erdarazko egitura erabiltzen dutela esaldiak euskaraz egiteko. Haurren inguruko ezaugarriak biltzen dituen taula horretan ikus daiteke ikasle gehienek ez dutela aukerarik etxean euskaraz aritzeko.

Beraz, barneratuta duten egitura (erdarazkoa) erabiltzen dute.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

Hurrengo adibideetan garbiago ikusiko dugu:

-Ez *nahi dut* *idatzi* *gehiago.*

-No *quiero* *escribir* *más.*

-Nahi dut *margotu* *lore bat.*

-Quiero *pintar* *una flor.*

-Mireia *ez* *joan da* *komuna.*

-Mireia *no* *ha ido* *al baño.*

Erdarakadak oso ohikoak dira haurren kasuan. Argi izan behar dugu haur hauen ama hizkuntza, gehienetan, ez dela euskara, eta beraz, euskarazko hiztegia ez dutela behar bezala ezagutzen, hau da, ikasle hauek euskarazko hitz asko ez dakizkitez. Ondorioz, esaldiak osatu ahal izateko erdarazko hitzetara jotzen dute. Bestalde, erdarazko gramatikak eta euskarazkoak ez dute antzekotasunik, eta haurrek erdarazko gramatikara jotzen dute euskarazko esaldiak egiteko. Horren ondorio da, alde batetik, erdararakadak egitea eta baita hitz-ordena egokia ez erabiltzea ere. Horren adibide batzuk ditugu:

-Mikel *empujatu* *niri.*

-Mikel *me ha empujado* *a mí.*

-Zegoen *mariposa* *bat.*

-Había *una* *mariposa.*

-Ez *egiten du* *ni kaso.*

-No *hace* *ni caso.*

Singularraren inguruko adibideak jasotzen dituen taulan ere haur hauek plurala oraindik ez dakitela erabiltzen garbi ikusi da. Kasu honetan ere gerta daiteke gaztelaniaren eragina jasotzea.

-Nik *daukat* *zazpi* *prima.*

-Yo tengo siete primas.

Postposizioetan eta erakusleen kasuan ere huts nabarmenena erdarazko egituraren erabilera da. Akatsik nabarmenenak eta ohikoenak inesiboa (non) eta adlatiboa (nora) dira

-Ikusi dut Eneritz autobusa.

-Eneritz autobusean ikusi dut.

-Mireia ez joan da komuna.

-Mireia ez da komunera joan.

Oso ohikoa da bestalde, aditza esaldiaren hasieran jartzea objektu edo egoera bat deskribatu nahi dutenean. Egitura hori ere gaztelaniazko egituratik jaso izan ohi da.

-Da itsasontzia zergatik dauka bandera.

-Es un barco porque tiene bandera.

-Zegoen mariposa bat.

-Había una mariposa.

Aditz modalak erabiltzerako orduan ere, erdarazko egiturara jotzen dute. Aipatzekoa da, aditz modalena ohikoena den akatsa dela, eta beraz, ahalik eta azkarren konpontzen saiatu behar gara ohitura txarra har ez dezaten.

-Nahi dut margotu lore bat.

-Quiero pintar una flor.

-Ez nahi dut idatzi gehiago.

-No quiero escribir más.

2.3. Esku-hartzea gelan

Ahozko hizkuntzaren kalitateaz eta erabileraz gizartean eta eskolan dagoen ardura oso hedatua dago eta ardura hori larriagoa da oraindik ere hizkuntza gutxituaz ari bagara, alegia, euskararen kalitateaz eta erabileraz ari bagara.

Jakina da euskararen mailak zerikusi handia duela haur bakoitzaren familian hitz egiten den hizkuntzarekin eta ikaslearen testuinguru soziolinguistikoarekin, ikusi ahal izan dugun moduan.

Hori dela eta, eskola euskararen garapenerako eta hobekuntzarako eremu paregabea eta beharrezkoa da haur askorentzat. Beraz, eskolaz baliatuko gara eta eremu edota esparru ezberdinetan arituko gara lanean, hizkuntza lantzen, esku hartzen.

Ahokotasuna eta hitz-ordena lantzeko hainbat estrategia erabiltzen dira haur hezkuntzan: aditze aktiboa, interakziorako diskurtsoa, ikasleen hizkuntza mailari lotutako galdera motak, eta abar. Honen bidez, erantzun luzeago eta konplexuagoak jasotzen dira.

Hizkuntza lantzeaz ari bagara ere, arreta eta interes gehiago jarriko diogu lantzen ari garen gaiari, hau da, hitz-ordenari. Izan ere, aurrez ikusi ahal izan ditugun adibideek erakutsi digute haurrek oraindik hitz-ordena hori ez dutela barneratuta.

Esan bezala, beraz, esparru ezberdinak baliatuko ditugu ikasgela barruan euskararen hitz-ordena lantzeko. Hori dela eta, ikasgelako esparru batzuk aukeratu dira ariketa edo jarduerak egiteko eta horiek aurrera eramaten saiatuko gara, haurren ohiko hutsak zuzentzeko. Egunean zehar eta ikasgela barruan sortzen edo gertatzen diren une batzuk aukeratu badira ere jarduerak egiteko, kontutan izan behar dugu eta saiatu behar gara jarduera horiek beste eremu batzuetan aplikatzen.

Jarduerak azaltzen hasi aurretik, garrantzitsua litzateke argitzea ariketa hauek 4 edo 5 urtetako haurrei daudela zuzenduak eta modu teoriko batean daudela eginak, alegia, ez dugula praktikan jartzeko aukerarik izan.

Hau da, jarduera hauek edo antzekoak burutuko nituzke nik klasean, beste batzuen artean, hitz-ordena eta hizkuntza lantzeko hurrekin gelan.

2.3.1. *Sintaxia lantzeko ariketak*

Hizkuntzak trataera garbia du, izan ere, gelako edozein ekintza eta gertaeratan hizkuntzaren lanketa gauzatzen eta bideratzen baita.

Eguneroko errutinen esparrua da horren guztiaren oinarri: ikaskideen presentzia, eguneroko galderak, denbora-espazioaren antolaketa, lanaren banaketa eta antolaketa eta harreman arrunten garapena, besteak beste. Eguneroko errutina hauek ondo egituratuz, oinarrizko hizkuntza erabilerak ziurtatzen dira. Beraz, eguneroko errutina horiek baliatuko ditugu lehenengo ariketa hau aurrera eramateko.

Irakaslearen papera oso garrantzitsua da errutinak egiterakoan edota taldean aritzerakoan. Irakasleak hizkera sendo eta egituratua erabili behar du, eta, beraz, hizkuntza erreferentzi garbiak eduki behar ditu.

Haurrenganako erlazio afektiboak garrantzi handia dauka. Solas giro atsegin bat beharrezkoa da. Tentsiorik gabe, haurrak gustura eta konfiantzazko giro batean senti daitezen, komunikazioa aurrera eramateko.

1. Jarduera.

Haurrek izan ohi dituzten ohiko akatsak ikusirik, jarduera honen helburu nagusia, esaldiak modu egokian ordenatzea izango da, hau da, hitzen ordena egokia erabiltzea izango da xede nagusia. Jarduera egin ahal izateko, egunero ikasleetako batek egiten duen “makinista” lanaz baliatuko gara.

Makinistaren lan horren barnean, ikasle bakoitzak egunero hainbat eginkizun ditu. Makinista lehenik eta behin, ikaskide bakoitzaren izena esango du. Ikasle hori etorri den ala ez galdetuko die gainerako ikaskideei.

Galdera ondorengoa izango da: *Jon etorri da?*

Erantzunak: *Bai, Jon etorri da edota Ez, Jon ez da etorri.*

Erantzun zuzenak horiek badira ere, ez dira normalean ikasgelan entzuten ditugunak. Izan ere, haurrek erdarara jotzeko joera izaten baitute. Erantzuna baiezkoa izatekotan, esaldia ondo egiten dute, baina ezezko kasuetan, hanka sartzen dute eta ikasleen erantzuna ondorengoa izaten da: *Jon ez etorri da (Jon no ha venido)*.

Behin ikaskideen zerrenda pasatuz gero, horma irudira jotzen dute eguna zehazteko. Bertan “erruleta” antzeko bat dute beste ikaskideek ere ikusteko toki batean. Haurrak bere ikaskideei galdetu beharko die zein egun den. Erruleta horretan zenbakiak soilik agertzen dira, esaldia berak bakarrik osatu beharko du, baina egunero ariketa bera egiten dutenez, haur gehienek egitura barneratua izan ohi dute, behin eta berriz errepikatzen baitute formatu bera. Hala ere, beharrezkoa bada, irakasleak laguntza eskaintzen du.

Adibidez:

Egitura zuzena: Apirilak gaur 17 ditu?

Haurrek erabiltzen duten erdarazko egitura: Gaur da 17 apirilarena?

Ikus daitekeen moduan, bigarren adibide hori ez da egokia, eta ondorioz, gure lana haurrekin batera hori zuzentzea izango da.

Jarduera hau aurrera eramateko ez da material edo baliabide espezifikorik erabili behar, gelan dauden horma irudiak salbu. Haurrek egokia den ordena ikasteko eta oker egiten duten hori zuzentzeko bide errazena edo eraginkorrena hitz-ordena egokia behin eta berriz errepikatzea izango da. Jakina den moduan, 4 eta 5 urtetan haurrak idazketan pixkanaka murgiltzen hasten dira, eta hitzen ordena hori ahazkotasunetik bakarrik zuzendu daiteke, idatzizkoan oraindik lehenengo pauso txikiak ematen hasten direlako.

2. Jarduera.

Bestalde, praktketan jasotako adibideen sailkapenetan ikusi ahal izan dugu haurren huts ohikoenak erdarakadak eta postposizioen erabilpen okerrak direla. Jarduera hau ere egokia izan daiteke akats horiek zuzentzeko. Horretarako, egunero “makinistak” ikasle guztiei galdera bat proposatuko die, errepikapenaren bidez, hurrek egitura egokia barneratu dezaten eta horretaz gain, gai ezberdinen inguruko hiztegia ikas dezaten.

Ariketa hau, hasiera batean, makinistaren lanarekin batera egiteko proposatu bada ere, eguneko beste edozein momentutan beste jarduera baten moduan ere proposa daiteke.

Makinistak egunero, lantzen ari den gaiaren inguruko galdera bat egingo die gainerako ikaskideei.

Adibidez:

- Eskolara norekin etorri zara?
- Etxera nola joango zara?
- Marrazki hori zerekin margotuko duzu?
- Eskuetan daukazun kromoa norena da?

Haurrei jarduera hau askotan nahiko arrotza egiten zaie galderak ulertzen ez dituztelako. Ondorioz, hori errazteko hainbat marrazki edota irudi jarriko dizkiegu arbelean edota paretan laguntza moduan.

Lehendabiziko pausoa, landu nahi dugun gaiaren aukeraketa izango da eta gomendagarria da eskolan momentu horretan lantzen ari den gaia edo proiektua oinarritzat hartzea. Kasu honetan, etxea izan da aukeratutako gaia.

Kontuan izanik, adin honetako haurrak orain gutxi hasi direla idazten eta oso gutxi irakurtzen dutela, marrazkiez baliatuko gara esaldiak sortzeko. Hala ere, marrazkiekin batera, marrazki horretan agertzen den irudiaren izena ere jarriko dugu haurrei ezagunagoa gerta dakien eta bide batez, idazketarekin kontaktuan jar daitezten.

Euskararen hitz-ordena: sistema beregaina ala erdararen menpekoa?

Gaia astero edo bi astez behin alda daiteke, ikasleek daramaten garapenaren arabera. Erabaki hori irakaslearen esku egongo da. Askotan gerta daiteke, gainera, gaia haurren oso gustukoa izatea eta aldatu nahi ez izatea. Kasu horretan, haurren esku utz daiteke beste gai bat proposatzeko aukera.

Izan ere, lexikoaz gain, hiztegia lantzeko aukera oso ona ematen digu ariketa honek.

Adibide hauetan ikus ditzakegu haur txikien artean arruntenak diren akatsak:

- Ikusi dut Eneritz autobusa. → Eneritz autobusean ikusi dut.
- Mendian joan naiz eta zegoen “kaballitoak”. → Mendira joan nintzen eta zalditxoak zeuden.

Erdarakadak ere oso ohikoak izaten dira, eta normalean hiztegi faltagatik egiten dituzte. Esaterako:

- Nire abuela deitzen da Asun. → Nire amonak Asun izena du.
- Nik daukat primo bat ke da txiki txikia. → Nik txiki-txikia den lehengusua daukat.
- Nik daukat zazpi prima. → Nik zazpi lehengusina ditut.
- Nik andatu Noain asko → Ni Noainen asko ibili nintzen.

Jarduera hauetan kontuan izan behar dugu haur gehienen ama hizkuntza ez dela euskara, hau da, euskara dakartela etxetik, eskolan ikasten dute. Beraz, berebiziko garrantzia emango zaie keinuei eta mugimenduei, besteak beste.

Haurrek hizkuntza ikasi ahal izateko, lehenik eta behin, hizkuntza ulertu egin behar dute, ondoren beren ideiak sortzen eta antolatzen hasteko.

Errepikatzea, birziklatzea eta parafraseatzea oso garrantzitsua izango da eta ariketa honetan erabiliko bada ere, ikaskuntza prozesuko beste edozein momentutan ere erabil daitezke baliabide hauek.

- Errepikatzea: Errepikapenak erabiltzerakoan, gauza bera behin baino gehiagotan esango da eta esaten dena testuinguru ezberdinetan erabiliko da.
- Birziklatzea: Egitura berberak hainbat jardueratan erabiltzea da. Adibidez, oinarritzko kontzeptuak: koloreak, elementuen edo objektuen, jostailuen... bidez sartzen ziren, hau da, testuinguru batean aurkezten ziren.

Gero, ipuinetan, eskuzko jardueretan eta abarretan erabiltzen ziren. Beraz, birziklatzeak esan nahi du haurrek beste testuinguru bateko egiturak eta hitzak hainbat testuingurutan erabil ditzaketela.

- Parafraseatzea: Hizkuntza ereduak haurrek esaten dutenetik abiatuta ematea esan nahi du. Horiek forma okerrak edo beren lehen hizkuntzako hitzak izan daitezke. Ikasleak gaztelaniaz esaten duten formari irakasleak euskaraz erantzuten dio. Beraz, erredundantzia modelatuak dira, irakaslearen eta ikaslearen arteko elkarrizketan ateratzea komeni direnak, ikaslearen lagungarri, baina haren diskurtsoa eten gabe.

Beraz, jarduera konkretu honetan etxea landuko bada ere, haurrek jakin behar dute, esaldi mota edo egitura horiek dituzten esaldiak ez daudela soilik etxearekin erlazionatuta, eta beste ekintza eta testuinguruetan ere erabil daitezkeela, bai hiztegia eta baita egitura horiek ere.

Hainbat irudi erabiliko dira haurrei laguntzeko. Irudi horiek haurrekin egin daitezke marrazki moduan, edo haurrekin aukeratu daitezke ordenagailuz nahiz aldizkarietatik ere. Irudi horiek haurrentzat esanguratsuak izan behar dute.

Ariketa egiten hasi aurretik, lehenik eta behin irudi guztiak errebasatuko ditugu, eta irudi bakoitzari dagozkion nozioak zehaztu, hau da, non (tokia), zer (ekintza), norekin (pertsona/animalia), noiz (denbora).

Ikus Eranskina I.

Irakaslea izango da jardueraren gidaria, eta hasiera batean galderak haurrak pentsatu eta egin behar baditu ere, zailtasunen bat sortzekotan irakaslearen laguntza jasoko du.

Galderak proposatzerako garaian, eta gure helburua hitz-ordena zuzentzea dela kontuan izanik, lehenik eta behin esaldi sinpleetatik hasiko gara haurrek egitura barneratu dezaten.

Behin egitura hori ezagutu eta menperatzen dutela ikusiz gero, galderak eta horrekin batera erantzunak korapilatu egingo dira.

Hasiera batean galderak gisa honetakoak izan daitezke:

- Eskolara norekin etorri zara?
- Etxean nori laguntzen diozu?
- Etxean non jolasten duzu?
- Etxean norekin jolasten duzu?
- Nor etorriko da zure bila?
- Zeren ogitartekoa gustatzen zaizu?

Behin irakasleak ikasleek egitura sinpleak barneratu dituztela ustez gero, egitura konplexuagoetara joko du. Gainera, haurrek hiztegia barneratuagoa izango dute, eta errazago suertatuko zaie.

- Eskolara norekin eta nola etorri zara?
- Etxean norekin eta non jolasten duzu?
- Eskolara noiz eta norekin etorri zara?
- Etxean non eta norekin prestatzen duzu mahaia?
- Etxeko lanetan zertan eta nori laguntzen diozu?
- Etxeko egongelan zaudenean zer egiten duzu?

Aurrez esan bezala, ezinezkoa izan da ariketa hau praktiketan aurrera eramatea. Tamalez proposamen batean soilik geratu da; beraz, ezinezkoa da jakitea zer-nolako emaitzak jasoko genituen.

Haurrek aurrean laguntza moduan, esan bezala, zenbait fitxa edo eredu izango dituzte marrazki eta hitzez lagunduta. Ikusi ahal izan dugun moduan, haurrek hiztegiarekin hainbat arazo dituzte, oraindik nahiko eskasa dute. Izan ere, esan bezala orain arte euskararekin izan duten kontaktua oso murrizta izan delako.

Marrazkiak proposatzearen arrazoia haurrek euskarri bat izatea da, eta ariketak egiteko orduan, hurrengan motibazio gehiago sortzea.

Marrazki hauek gelako toki ikusgarri batean jarriko dira hurrek errazago ikus ditzaten eta modu honetan, ariketa hau egiterakoan ez ezik, gelan dauden beste edozein momentutan ere erabil ditzaten. Hori oso baliagarria eta aberasgarria gerta daiteke kasu honetan, etxearen inguruko gaia osatzen duen hiztegia lantzeko, baina baita aurrerago landu daitezkeen beste gai batzuen inguruko hiztegia lantzeko ere.

3. Jarduera.

Ondorengo jarduera honen helburu nagusia hurrek beren kabuz esaldiak osatzea izango da, hitz-ordena oinarri izanik, beste behin ere. Horretarako, jasotzen ari diren eta dagoeneko barneratu duten hiztegia erabiliko dute. Horretaz gain, egitura egokia erabiltzen jakin beharko dute.

Desberdintasunen jokoa da egingo dutena, eta jardueraren oinarri nagusia deskribapenak egitea izango da. Hau da, irakasleak haur bakoitzari irudi bat emango dio eta haurrak irudi horretan ikusten duena deskribatu beharko du.

Ikasleak binaka jarri behar dira ariketa hau burutzeko. Bikote bakoitzari oso antzekoak diren irudiak emango zaizkie, baina ez guztiz berdinak, irudi guztiak ez dira berdinak izango, ezberdintasun batzuk izango dituzte.

Oso garrantzitsua izango da, bestalde, bi ikasle hauen arteko interakzioa. Ondorioz, hizkuntza lantzeko baliagarri izateaz gain, haurren arteko harremanak bultzatzen eta sakontzen lagundu dezake ariketa honek, bi ikasleen arteko elkarrekintza eskatzen baitu.

Taldekakideak hurrek aukeratu ditzakete modu libre batean baina irakasleak berak ere taldekatze ezberdinak proposa ditzake, beste helburu jakin bat lortu nahi badu hizkuntza lantzeaz gain. Helburua izan daiteke haurren arteko harremanak sustatzea, hizkuntzan arazoak dituen haur bat arazo gutxiago dituen beste haur batekin taldekatzea, gutxi hitz egiten duen haur bat gehiago hitz egiten duen batekin jartzea eta abar.

Esaterako, hizkuntzan ondo moldatzen den haur bat jar dezake arazo gehiago dituen beste haur batekin aurreneko ikasleak bigarrenari lagundu diezaion.

Behin ikasleak bikoteka jarritz gero, irakasleak bakoitzari irudi bat emango dio, baina lehenengo ikasleak bigarrenaren irudia ezingo du ikusi, ezta bigarrenagoak aurrenekoarena ere.

Bikoteka, ikasle bakoitzak bere irudiaren deskribapena egingo du. Bitartean, beste ikaslea lagunaren irudia ezberdina dela ohartu behar da, bien arteko eztabaida bat sortuz eta ezberdintasunez jabetuz.

Jarduera honen helburua deskribapenen bidez esaldiak egitea izango da.

Deskribapenak egin ondoren, bi ikasleek beren irudiak erakutsiko dizkiote elkarri eta elkarren artean desberdintasunak topatuko dituzte.

Ariketa hau ere irakasleak gidatuko du. Gerta daiteke haurrak xehetasun txikiei ez erreparatzea, eta ondorioz, ezberdintasunak ez topatzea. Baina garbi izan behar dugu ariketa honen xedea ez dela haurrak ezberdintasun guztiak aurkitzea, esaldiak osatzea baizik.

Aurrez planteaturiko ariketekin bezala, jarduera hau aurrera eramatea ere ezinezko suertatu da. Beraz, ezin da jakin zer-nolako emaitzak jasoko liratekeen ariketa honetan.

Bestalde, jolas egiteko marrazkiak irakasleak aukeratuko ditu. Izan ere, esan dugun bezala, helburua ez da izango desberdintasunak aurkitzea, deskribapenak egitea baizik. Ondorioz, irakasleak haurrei interesgarri edo esanguratsu egingo zaizkien marrazkiak aukeratuko ditu. Koloretsuak, pertsonaia ezagunekin, haien interesekin zerikusia dutenak eta abar.

Ikus (Eranskinak II)

Haurrek gisa honetako esaldiak eraiki behar dituzte:

1. Irudia (A)
 - Gizonak eskuetan poto handi bat dauka.
 - Poteek kolore ezberdinak dituzte.
 - Sei pote ditu guztira.

- Kamiseta horia dauka.
- Bibote zuria dauka.
- Lepoan koloretako pajarita darama.

2. Irudia (B)

- Elurrezko panpinak eskularru bat dauka.
- Bufanda gorria eta urdina da.
- Botoitxo bat dauka.
- Txanoak lau puntutxo urdin ditu.

2.3.2. Esku hartzeko teknika batzuk

Normalean, aurrerago esan dugun moduan, akatsak zuzentzeko teknika edo modu erabiliena errepikapenen erabilera eta eredu egokia eskaintzea badira ere, badira bestelako teknikak ere aurrera eraman daitezkeenak, hurrekin hizkuntza lantzeko erabil daitezkeenak.

Hizkuntzari loturiko edozein esku-hartze egiterakoan, hau da, hizkuntza egokia zehazteko edo zuzenketak egiteko garaian, hainbat elementu hartu behar dira kontuan. Ikaslearen hizkuntza maila, bere nortasuna, akatsaren neurria eta zenbateraino duen hizkuntza barneratua, besteak beste. Hori zehazturik dugunean, nolako laguntza mota eman eta zein teknika edo tresna erabili zehaztuko da.

Irakaslearen laguntza mota:

- Esplicituki zuzenduz berradierazten du ikasleak esandakoa.
- Implizituki zuzenduz berradierazten du ikasleak esandakoa.
- Laguntza eskaintzen du, esan beharrekoaren hasiera edo aurrera egiten laguntzeko esaldia esanez ikasleari.

Laguntzeko teknikak edo tresnak:

- Irakaslearekiko eragin-trukea, hark solas-doiketak egiten ditu etengabe.
- Jatorrizko hitzunikiko solasa, haiek hezitzaile-gidari rola hartzen dute.
- Buruz ikasitako testuak: errituak, olerkiak, elkarrizketatxoak, asmakizunak, kanta, antzerkiak, etab.

-
- Ikasleak esandakoaren hitzez hitzezko zentzuari jarraitzen dio, komiko edo absurdu bihurtu arte.
 - Esan edo idatzitakoa aztertzeko esaten dio, eta berriro esan edo idatz dezala.
 - Adierazpen zuzena ematen dio.
 - Eredua gogorarazten dio.
 - Araua azaltzen dio.
 - Esaten dio akatsa dagoela.
 - Esaten dio non dagoen akatsa.
 - Konpontzeko zenbait aukera eskaintzen dizkio; tartean, zuzena dena.
 - Teknika mnemonikoen erabilera.
 - Beste batzuek hizketa behatzea. Testu idatziak behatzea.
 - Formari buruzko gramatika-gogoeta. Forma eta esanahia kontrastea.
 - Forma, esanahia edota funtzioari buruzko gogoetak.

2.4. Ahozko hizkuntza behaketa bidez lantzeko metodologia

Jakina denez, Haur Hezkuntzako etapa modu globalean lantzen eta ebaluatzen da, eta ebaluatzeko teknika ohikoena eta erabiliena behaketarena da. Teknika hau zuzena eta sistematikoa da. Behaketak tresna sinplea eta ziurra badirudi ere, kontu handia izan behar dugu haurrak begiratzeko baliatzen dugunean. Izan ere, behaketa egiteko moduak haurren ahozko hizkuntzaren erreprodukzioa moztu dezake gure jokabide txarraren ondorioz. Hori dela eta, garrantzitsua izango da beste hainbat gauzarekin batera irakaslearen jarrera, haurren behaketa egiteko garaian ahozko garapena ez eteteko.

- Ikerketa metodologia behaketa zuzena da.

Behaketa zuzenaren bidez, hiztunak erabiltzen duen hizkuntza zuzenean jasotzeko aukera ematen du, modu garbian eta aldaketarik jasan gabe. Hitztunari ez zaio ezer galdetu behar.

Modu honetan, inkesta edo behaketa horretan jasotako datuak ez dira subjektiboak (norberaren ustea) izango, eta emaitza fidagarriak eta objektiboak jasoko dira.

- Aztergaia erabilera informala da.

Hiztunen arteko harreman gertukoenak dira hizkuntzaren bizi-indarraren adierazle esanguratsuenak. Aztergai nagusiak, hain zuzen, gertuko harreman edo informal horiek izan ohi dira. Hau da, kalean senideekin, lagunekin, klase-kideekin, ezagunekin gertatzen diren elkarriketen inguruko hizkuntza behatzen da.

- Behaketa diskrezio osoz egiten da.

Esan dugun moduan, behaketa zuhertasunez egitea oso garrantzitsua da hitz egiten ari den haurrari bere produkzioa ez mozteko. Neurketa egiteko, azterketa guneek ezinbesteko baldintza bat bete behar dute, ezinbestekoa dena. Hitzunek, kasu honetan haurrek, ez dute sentitu behar behatuak izaten ari direla, izan ere, horrela sentitzen badira, ezinezkoa izango da hizkuntza erabilerari dagokionean norbanakoaren ohiko joera jasotzea.

- Behaketa-unitatea elkarriketa da.

Haur baten edo pertsona baten jarduna aztergai denean, oinarriko behaketa-unitatea elkarriketa da. Ikasgela batean uneoro gertatzen dira elkarriketak, batez ere, haurrak joko librean ari direnean, txokoetan edo jolas garaian, esaterako.

- Behaketa bakoitzak bere diseinu propioa du.

Ikasketaren diseinua behatu nahi den garaiaren ezaugarrien arabera egingo da. Hau da, gure kasuan, ahozko hizkuntza behatzeko teknika diseinatu behar da.

Behaketaren diseinua egiteko garaian, kontuan hartuko dira erabiliko den denbora, erabiliko diren guneak, aztertu nahi diren aldagaiak eta abar.

Behaketa honek aukera ematen du ahozko hizkuntzak denborak aurrera egin ahala izaten duen bilakaera aztertu eta ebaluatzeko. Diseinua aldiro errepikatuko da, ez da aldatuko. Honela, garbiago ikusi ahal izango da haur bakoitzak egiten dituen aurrerapenak eta bere garapena orokorrean.

ONDORIOAK ETA GALDERA IREKIAK

Lan honetan ikusi ahal izan dugu normalean haur txikiek (4-5 urte) ez dutela euskararen hitz-ordena egokia erabiltzen. Erdarazko egitura gramatikala dute barneratua eta euskarazkoa oso gutxi ezagutzen dute.

Egin ditugun sailkapen horietan huts ezberdinak ikusi ditugu, baina akats ohikoenak eta nagusiak hitzen ordenaren arazoekin eta erdarakadekin daude erlazionaturik.

Kontuan izan behar dugu, ikerketa aurrera eramateko izan ditugun haur gehienek etxean ez dutela euskaraz hitz egiten, eta beraz, beraien euskaraz aritzeko eremu bakarra eskola dela. Horrek, zaildu egiten du euskara barneratzeko prozesua erdaraz hitz egiteko joera nahiko nabaria delako.

Ariketa hau Euskal Herriko beste eskualde batean egingo bagenu, seguruenik, emaitzak oso bestelakoak izango ziratekeen.

Gipuzkoan edota Bizkaiko hainbat alderditan egin izan bagenu, adibidez. Baita Nafarroako beste txoko batean egin izan bagenu ere, Baztan edota Leitza inguruan, esaterako.

Haur gehienek erdarazko egitura gramatikala dute barneratua, nahiz eta atzerritarrek dituzten gurasoak ere egon aztertutako gela honetan, errusiarrek edo amerikarrak, esaterako. Haur hauen kasuan, gaztelaniaz eta euskaraz gain beste hizkuntza bat ezagutzen eta erabiltzen dute.

Esan bezala, haur hauek erdarazko egitura erabiltzen dute euskaraz hitz egiteko, oraindik euskarazkoa ezagutzen ez dutelako, eta beraz, erabiltzen ez dakitelako.

Zenbait haurren kasuan, etxean gutxi bada ere euskaraz hitz egiteko aukera dutela ikusi ahal izan dugu sailkapenen aurretik egindako haur bakoitzaren ezaugarrien deskribapenean. Esku artean genuen hipotesietako bat gurasoetako bat euskalduna izanik, haur horiek euskara barneratuago izango zutela edo euskaraz hitz egiteko joera handiagoa izango zutela izan da, baina hori ez da horrela gertatu.

Egia da, hala ere, etxean euskaraz apur bat bada ere hitz egiten duten hurrek arazo gutxiago izaten dituztela ikasgelan euskaraz aritzeko. Hau da, askotan hurrek libreki jolasten ari direnean, konturatu gabe erdaraz hitz egitera jotzen dute, eta irakasleak euskaraz mintzatzeko eskatzen dienean, ikasle horiei errazago suertatzen zaie hizkuntzaz aldatzea.

Bildutako emaitzak ikusirik, garrantzitsuena haur hauei zer nolako erantzuna eman jakitea da. Egoera honi nola aurre egin jakitea izango litzateke lehentasuna.

Irakasleak duen lana, beraz, oso garrantzitsua da hurrek hizkuntza eredu egokia izan dezaten. Hizkuntza egunerokotasuna osatzen duten eremu ezberdinetan landu behar bada ere, gure kasuan, hezkuntza arloari emango diogu garrantzia.

Ondorioz, irakasleak hainbat aspektu hartu behar ditu kontuan. Irakaslearen papera oso garrantzitsua da gela barruan. Hurrek badakite irakaslearekin euskaraz hitz egin behar dutela, eta horretaz baliatu behar gara euskara beste eremuetara zabaltzeko. Ikasgelan komunikazioa ez da besterik gabe gertatzen. Irakasleak umea bere bizipenak, ipuin batek sor diezazkiokeen oroitzapenak, antzezpen baten balorazioak eta abar kontatzera bultzatuko du. Oro har, hitz egitera bultzatu eta animatu behar du. Horretarako, testuinguru eta egoera goxo bat sortu behar da, segurtasun afektiboa eskaini behar du, hurrek mintzatzeko toki eroso batean senti daitezen.

Irakasleak hizkera sendo eta egituratua bilatu behar du, eta horretarako ezinbestekoa da irakasleak berak hizkuntza egituratu bat eskaintzea. Hizkuntza erreferentzia garbia izan behar du. Kontuan izan behar dugu, ikasle askok euskarazko erreferente bakartzat dutela irakaslea eta ondorioz, irakasleak egoera guztiak baliatu behar ditu hurrekin euskaraz aritzeko. Haur guztiak eta bakoitza hizketan jartzea da bere helburua, hitz egitera motibatzea. Horretarako, garrantzitsua da ikasleen hizkuntza eta berbaldi ariketaren eredua ematea.

Bestalde, oso garrantzitsua da irakasleak gehiegi ez hitz egitea eta haurren hitz egiteko aukerak moztea saihestu behar du. Izan ere, gehiegi hitz eginez gero, haurren mintzatzen jarduteko nahia moztu dezake edota haurrek jarrera pasiboa izatea ekar dezake.

Irakasleek ikasleenganako duten erlazio afektiboa ere ezinbestekoa da. Izan ere, komunikazioa sortzeko premiazkoa da. Hau da, solas-giro atsegina sortu behar da. Irakasleak ikasle batek eta taldeak orokorrean ongi egiten duena goraipatu behar du. Iruzkin positiboak egin behar dizkie, gustura senti daitezen.

Espazioaren nozioa erabiltzea ere oso aukera egokia litzateke hizkuntza lantzeko. Baita ikasgelako jarduerak antolatzea ere, taldeak, denborak eta zereginak erabakiz. Esan dugun moduan, haurrak txikiak izanik, oraindik ez dituzte esaldiak idazten, beren izena edota eurentzat esanguratsua dena besterik ez dute idazten. Ondorioz, ahazkotasunaren bidez lantzen da hizkuntza.

“Ni Xabierren ondoan nago” edo “Gu Begoñaren aurrean gaude” egunero modu natural batean esaten baditugu ere, hitz-ordena lantzeko baliagarri izango zaizkigu espazioaren nozioarekin batera.

Askotan gertatzen da, haur batek zerbait esan nahi izatea eta ez jakitea esaldi hori nola osatu. Izan ere, adierazi nahi duen horren eredurik ez dauka eta eredu oker baten jabe bada, irakasleak eredu egokia eskaini behar dio. Hortaz, errepikapena sistematikoki egin behar da. Haur hauen kasuan, estrategia hau oso garrantzitsua da.

Zenbait ikaslek beren baliabide urritasunagatik “bai”, “ez” eta “ez dakit” bezalako hitzetara mugatzen dira. Gure jokaera esaldiak osatzen laguntzea izango da. Hala ere, laguntza edo zuzenketa horiek ez ditugu egoera guztietan erabili behar. Hau da, txokoetan daudenean, esaterako, haurrak hizkuntza erabiltzen badute ere, libre utziko diegu euren moduan aritzen. Izan ere, ondo bereizi behar ditugu hizkuntza lantzen ari diren momentuak eta hizkuntza erabiltzen ari diren momentuak.

Bestalde, ohikoa da, ikasle bat zerbait kontatzen hastea baina hizkuntza garbia erabili gabe. Kasu honetan, irakasleak haurrak diskurtsoa amaitu bitarte itxarongo du haurrari zuzentzeko, oztopatu gabe, ondoren eredu zuzena emateko.

Haurra ohartu behar da eskas edo desegoki esan duela zerbait, eta irakasleak eredu egokia eman bezain laster, zuzen berresanaraziko dio.

Haurrek ez diote beldurrik izan behar euskaraz aritzeari, ez diote hanka sartzeari beldurrik izan behar. Hanka sartzeko aukera utzi behar diegu, euskaraz hitz egiteko gai direla ikusi behar dute.

Gure lan honetan euskaraz ez ezik, euskararen hitz-ordenaz ere aritu gara. Ikusi ahal izan dugun moduan, ordena nahiko librea da, baina noski, ordena hori erabiltzen jakitea beharrezkoa da, ezin da guk nahi bezala erabili.

Esan dugun moduan, 4 eta 5 urtetako haurrek hizkuntza oraindik ahoz lantzen eta garatzen dute, eta idazketa oso egoera jakinetan erabiltzen dute, ahoz aritzea errazagoa egiten baitzaie.

Hitzen ordena haur hezkuntzan lantzea nahiko lan zaila da. Egitura gramatikalak idatziz errazago landu eta barneratzen dira. Izan ere, haur hauei eredu egokia nahiz eta behin eta berriz errepikatu, eredu egokia eman eta denbora tarte txikian berriro ere oker esango dute.

Hala ere, hori ezin da oztopo izan eta horrek ez du esan nahi landu behar ez denik. Iraunkorrak izan behar gara, jarraipena eman behar zaio eta pixkanaka bada ere, haurrak eredu egokia barneratzen joango dira, nahiz eta nire ustez, lehen hezkuntzara iritsi arte behintzat, ez diren gai izango hitz-ordena hori modu egokian erabiltzeko idatzizko erregistroaren laguntzarik ez dutelako.

Beraz, hizkuntza lantzeko irakaslearen lana oso garrantzitsua da. Haurrak egiten dituzten akatsez ohartarazi behar ditu eta ondorioz, landu nahi diren formen eredu egokiak eskaini behar dizkie.

Forma horiek ahozko zein idatzizko testuetan identifika daitezke. Esan dugun moduan, haur hauek oraindik idatzizko erregistroetan ongi moldatzen ez badira ere, baliabide eta modu egokia izango litzateke idatzizko erregistroarekin harremanetan jartzeko eta sakontzen hasteko.

Ikasgelako espazioen kokapenaren garrantzia ere aipatu dugu, baita zenbait orientabide ere. Haurrak hitz egitera bultzatu eta animatu behar ditugu, hau da, hizketa sustatzen duen gelaren antolaketa bat egin behar da. Espazioa, errutinak, elkarren arteko elkarriketak eta abar. Gai edo hizketa-esperientzia interesgarriak, hurbilekoak eskaini behar zaizkie. Haurrari ez diogu edozer gairen inguruan hitz egiteko eskatuko. Berarentzat esanguratsua eta bere interesen barnean dagoen zerbaiten inguruan aritzeko eskatuko diogu.

Ulermena eta oroimena errazten lagunduko dioten baliabideak emango zaizkio. Erreferentzia-markoa ezartzen laguntzen dutenak bereziki: denbora/espaziozko kokapenak, ikus-entzunezko euskarriak eta abar.

Beraientzat zentzua duten errepikapenak eskaini behar zaizkie, eta horretarako, oso baliagarriak dira haur hezkuntza askotan erabiltzen diren: abestiak, olerkiak, aho-korapiloak eta ipuin errepikapenak, besteak beste.

Amaitzeko, lan honen helburu nagusia hitz-ordenaren inguruko azterketa egitea bada ere, oso garrantzitsua da haur hauek hizkuntza jasotzeko, eta gure kasuan, euskara jasotzeko eta euskaraz aritzeko duten espazioa kontuan hartzea.

Ikasle askoren kasuan, mintzatzeko espazioa eskola bakarrik dela kontuan izanik, lehenengo lana euskaraz aritzera bultzatzea izango da, eta horrekin batera, euskara egokia eskaintzea. Lehenengo pausua beraz, haurrei euskaraz hitz egiten hastea eta ohitura hartzea izango da. Behin hori lortuz gero, hizkuntza egokia barneratzea denbora kontua izango da.

BIBLIOGRAFIA

De Rijk, R., 1969, "Is Basque a S.O.V language?", *FLV* 1, 319-351.

Euskaltzaindia, 1987, *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak*, Bilbo.

Osa, E., 1990, *Euskararen hitz ordena. Komunikazio zereginaren arauera*. Euskal Herriko Unibertsitatea.

Manterola, I., 2010, *Euskarazko murgilketa Haur Hezkuntzan: euskara-gaztelania elebitasunaren azterketa*. Vitoria -Gasteiz, Araba: Euskal Herriko Unibertsitatea.

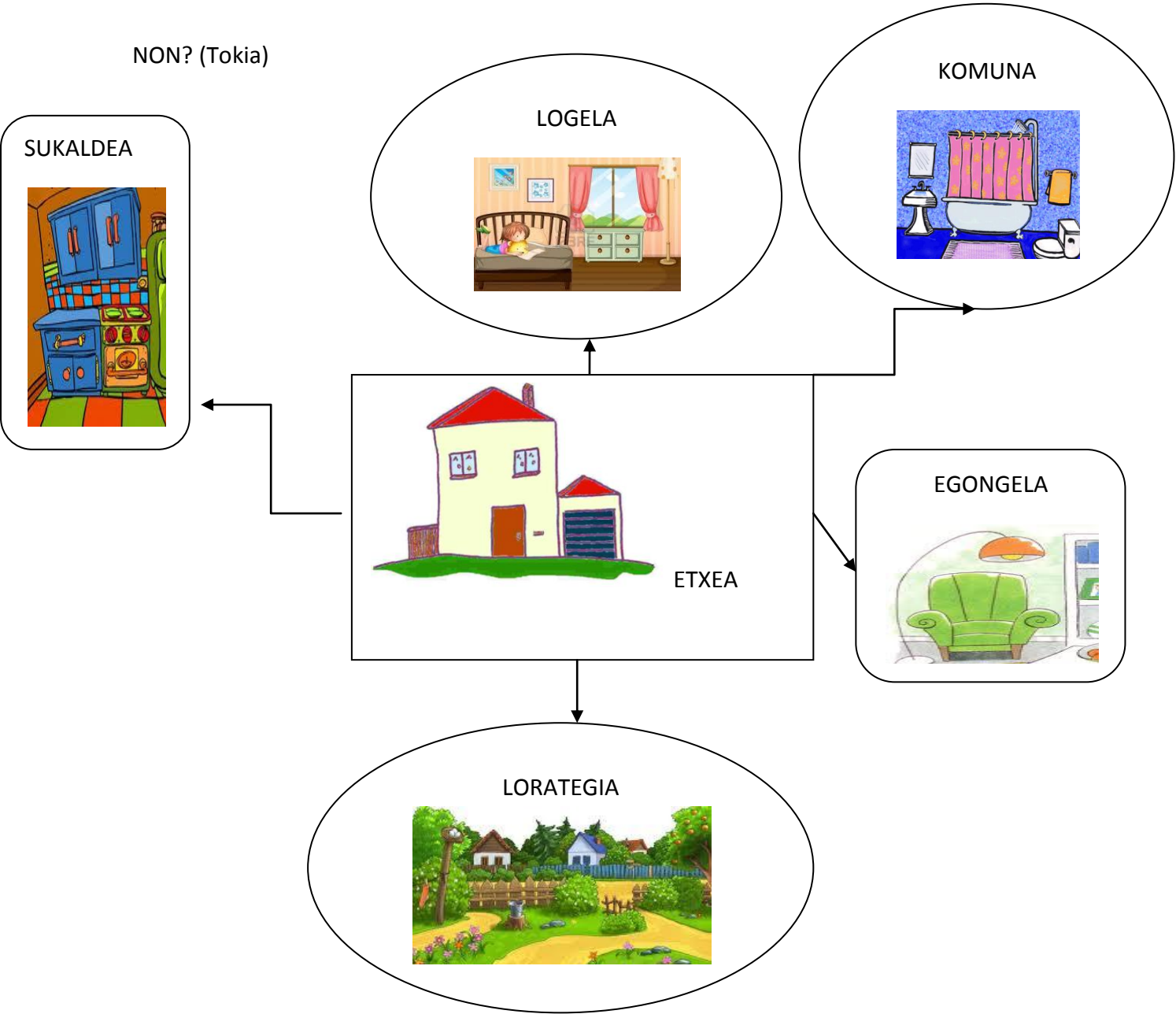
Ruiz, U., 2009, *Bigarren hizkuntzaren didaktika Haur eta Lehen Hezkuntzan*. Gipuzkoa: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua.

AMARA BERRI. Ikerketa eta Hezkuntza-Berrikuntzarako Ikastetxea.

ERANSKINAK:

Eranskina I

NON? (Tokia)

ZER? (Ekintza)

TELEBISTA IKUSI

DUTXATU/GARBITU

JOLASTU

SUKALDATU

GOSALDU/BAZKALDU/AFALDU

NOREKIN/NORI? (Pertsona/Animalia)

GURASOAK

LAGUNAK

NEBA/AHIZPA

TXAKURRA

KATUA

NOIZ? (Denbora)

EGUNSENTI/GOIZ

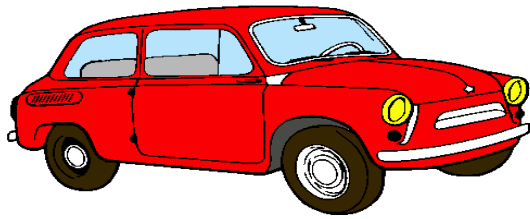

ARRATSALDE/ILUNABAR

GAU

NOLA? (Modua/Garraioa)

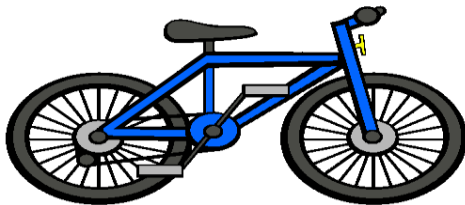
KOTXEA

AUTOBUSA

TRENA

BIZIKLETA

Eranskina II

1. Irudia

A

B

2. Irudia

A

B